

Slniečko 3

ROČNÍK XII. (XXXIV.)

NOVEMBER 1979

3 Kčs

Tri kapsy

ONDREJ SLIACKY

Rozprávka, vtáčatko, zosadni k nám. Zaspievaj, zašteboc, múdrosť nám daj. Zosadni, vtáčatko, na skalú, na kameň. A čo máš na srdci, smelo nám pripomeň.

Nuž kde áno, kde nie žil jeden chudobný človek, čo nemal nič iné len trochu žita na poli. Pár nízkych stebielok, že by ich aj

ILUSTROVALA BOŽENA AUGUSTÍNOVÁ

žaba preskočila. Čo si len neborák pre ne posmechu vystál, výsmešných rečí od sveta napočúval. A najviac od svojho staršieho brata, boháča náramného, ktorý len na to myslel, ako by ho i o to posledné pripravil.

Lenže nemusel si dlho nad tým hlavu lámať.

Odrazu sa len prihnal vietor-paskudník, zahvízdal, zavýskal a poďho rovno po chudákovom poli tancovať, maličké klásky naširoko-naďaleko rozmetávať.

„Čo si ja len teraz, nešťastný, počnem,“ zabedákal chudák a pobral sa k svojmu bohatému bratovi prosiť o radu, o pomoc.

„Ale čože ty ku mne podaromnici chodíš,“ neprívetivo ho brat privítal. „Vari len nechceš, aby som ti vrece žita daroval, škodu nahradil. Len si ty pekne toho lapaj, čo ťa do nešťastia doviedol.“

„Akože mám chytať vietor v poli, brat môj

rodný. Veď to ešte žiaden clovek, čo svet svetom stojí, nedokázal,“ zahorekovoval chudák, ale potom, keď sa od brata nijakej pomoci nedočkal, do sveta zamieril.

Dlho, predlho šiel, na vietor vyvolával, až ho napokon ukrytý za jednou medzou našiel.

„Čo by si rád, clovek dobrý,“ privítal ho vietor.

A chudák hneď, že tak a tak, pre jeho huncútstvo o žito prišiel, a teraz mu i s deťmi už iba umrieť prichodí, lebo doma niet čo do úst položiť.

„Keď je tak,“ vraví vietor, „škodu ti nahradím, ba i viac priložím,“ dodáva a zaraz starú kapsu chudákovi na plece vešia. „Len tak povedz, kapsa, potras sa!“

Nevidel sa chudákovi čudný dar, ale nechcel vietor uraziť, nuž zaďakoval a viac sklamaný ako natešený domov sa pobral.

A doma zle-nedobre. Deti plačú, žena dodieva, na čo im stará kapsisko. Či ešte málo vyšli svetu na posmech. A už-už chce vetrov dar von dverami vyhodiť, keď len chudák povie:

„Kapsa, potras sa!“

A v tej chvíli čudo prenáramné. Stôl je v okamihu plný jedál, o akých sa v biednej chalupe nikomu ani nesnívalo. A z kapsy sa len sypú a sypú ďalšie dobroty, že čoskoro na zem padajú.

Vtedy pohladí chudák kapsu a takto sa jej privraví:

„Dost, kapsička, nesyp viac!

Stačí nám i na mesiac.

Ukry, ochráň, čo máš v sebe, iným posluž, čo sú v biede.“

„Akým iným, čo za iným,“ vraví vtom boháč, čo šiel práve okolo a všetko videl, všetko počul. „Ja som ti brat, mne nech najprv posluži.“

A ani nečaká, čo chudák urobí, sám si berie zázračnú kapsu, a len čo príde domov, hneď sa na ňu obrýkne:

„Potras sa, kapsisko! Riadne syp, lebo ťa zatrasiem ako nik!

Nahrň mi jediva do vôle, miesta dosť v komorách, v stodole!“

Zlostí sa chudákova žena, že o kapsu prišli, mužovi do takých a takých nadáva. A že sa jej máli i to veľa, čo im kapsa nasypala, z chalupy ho vyháňa:

„Id' za vetrom, druhú pýtaj!“

Počúvol chudák lakomú ženu, znova sa za vetrom vybral.

„Keď je tak,“ vraví vietor, „tu máš druhú kapsu.“

Poďakoval sa chudobný brat vetru srdečnejšie za dar než prv, a len čo domov prišiel, povedal:

„Kapsa, potras sa!“

A v tej chvíli čudo prenáramné. Z kapsy ak sa sypú, tak sa sypú zlaté dukáty. Už ich má chudák za hrst, žena za zásteru, ale kapsa neprestáva, dukáty prúdom vytriasa.

Nuž spamätá sa chudák, kapse sa milo privraví:

„Dost, kapsička, dosť je to na zimu i na leto.

Načože nám toľko zlata, nešťastný je, kto ho ráta.“

„Čože to len trepeš, hlupák!“ okríkol vtom chudáka jeho bohatý brat. „Rozum si potratil, že ti zlata veľa?“

A ani nečaká, či mu brat kapsu ponúkne, sám ju schmatne a ozlomkrky s ňou do svojho bohatého domu uteká. A tam s ňou nie pekne ako jeho chudobný brat, ale s krikom-vreskom:

„Čo skrývaš, kapsisko, daj mi to!
Chcem zlata za plné koryto!
Sypte sa, zlatučky dukáty!
Kapsisko, chcem byť hneď bohatý!“

Tentoraz už chudákova žena neplače, rukami nezalamuje, že o toľké bohatstvo prišli, ale rovno začne muža biť, z domu ho vyháňať.

„A kým od toho vetriska-darebáka novú kapsu nedostaneš, na oči sa mi neukazuj!“ kričí za ním, pästou sa mu vyhráža.

Čo mal nešťastný muž robiť. Proti svojej vôli za vetrom sa vybral, hanblivo rozfúkané klasy spomenul.

„A či som sa ti už neodvďačil, dobrý človek?“ mračí sa vietor, „či som ti dosť nedal?“

„Dal, dal,“ klopí chudák oči, „aj viac ako mi patrilo. Ale ženu mám lakomú, brata chamtivého. Kým novú kapsu neprinesiem, nesmiem prah svojej chalupy prekročiť. Nuž podaruj mi, vetrik-vetriček, novú kapsu.“

„Keď je tak,“ vraví vietor, „vezmi si ju.“

A sám mu tretiu kapsu na plece vešia, ba mu ešte i slová pripomína, ktorými sa jej má doma privravieť.

Lenže nestačí chudák ani dvere na chalupe za sebou zavrieť, už jeho žena za bohatstvom zabažená ku kapse skočí a nedočkavo volá:

„Kapsa, potras sa!“

A v tej chvíli čudo prenáramné. Z kapsy sa sype jeden obušok za druhým a podhoť tancovať po ženinom chrbte.

Díva sa chudák na ten čudný tanec, za uchom sa vyčkávavo škrabe. No keď už žena pridľho narieka, o ratu kričí, pohladí kapsu a milo jej vraví:

„Dost, kapsička, dost bolo.“

Stačí jej to nadľho.

Kto bude chcieť ešte poklad, tomu väčšou mierou naklad!“

Ide okolo chudákov bohatý brat. Nevidí, čo sa v chalupe deje, ale reči o poklade začuje. A tak ako predtým i teraz najprv od zavisť zamrie, no potom do chalupy vbehne, schytí kapsu a pod ňou domov utekať.

A doma sa hneď na sedem zámok zamkne a do kapsy sa s krikom-vreskom pustí:

„Zatras sa, kapsisko, stariga!“

Veď ma už chudoba omína.

Daj všetko, čo skrývaš vo vnútri!

Len na mne, kapsisko, nešetri!“

A kapsa veru nelenila. Sypala jeden obušok za druhým, ale akokoľvek sa usilovala, stále bolo málo. Lebo už to tak vo svete chodí: keď chce niečo bohatý a lakomý človek, tomu nie je nikdy a ničoho dosť.

Nuž bijú obušky boháča doteraz a budú ho biť dotiaľ, kým bude čo len jediná rozprávka-vtáčatko žiť, svetom si pre radosť i potechu chudobných ľudí poletovať.

(Podľa ľudového motívu)

Výstrel z Aurory

O výstrele z legendárnej Aurory, ktorým sa začala Veľká októbrová socialistická revolúcia, hovorí sa, že to bol výstrel nového veku. Výstrel, ktorý ohlásil svetu koniec jednej epochy a vznik epochy novej, nového spoločenského poriadku.

Toto prirovnanie vôbec nie je len jednoduchým rečníckym zvratom. Výstrel z Aurory nebol totiž len signálom na dobytie petrohradského Zimného paláca, v ktorom sídlila buržoázna vláda Ruska. Bol to signál, ktorý zdvihol k útoku na panstvo fabrikantov, bankárov a statkárov miliónové masy proletárov celého sveta.

Neuveriteľná bola sila tohto výstrelu.

Po Zimnom paláci začali sa postupne rúcať iné paláce, padali tróny kráľov a cisárov, rozpadávali sa celé ríše.

Medzi tými, ktoré rozrozumil výstrel z Aurory, bola i rakúsko-uhorská monarchia, stáročný žalár mnohých národov, najmä slovanských. Na jej ruinách si Česi a Slováci vybudovali vlastný, samostatný štát, v ktorom sa síce vlády zmocnila buržoázia, no po úporných bojoch predsa len v ňom po Februári 1948 zvíťazil pracujúci ľud.

Výstrel z Aurory nerozbúral však len moc habsburských kráľov a cisárov. Jeho ozvena znela po celom svete. A nielen bezprostredne po roku 1917.

A čo je priam neuveriteľné — neslabla, nezaničila, ale silnela čoraz väčšmi. Ako mocnel prvý štát robotníkov a roľníkov, i výstrel z Aurory nadobúdal čoraz väčšiu a väčšiu silu, už ho nebolo počuť iba v Európe. Jeho zvuk sa niesol ponad kontinenty, ponad Áziu, Afriku, Ameriku.

A i dnes — po šesťdesiatich dvoch rokoch — ho ustavične počuť. Zneje najmä v krajinách Afriky, Ázie a Latinskej Ameriky. Pod jeho vplyvom pracujúci ľud trhá svoje okovy a dvíha sa do boja za nový spoločenský poriadok.

Za ten, ktorý vznikol po onom legendárnom výstrele z Aurory.

J. D.

Z tejto básne von

VLADIMIR MAJAKOVSKIJ

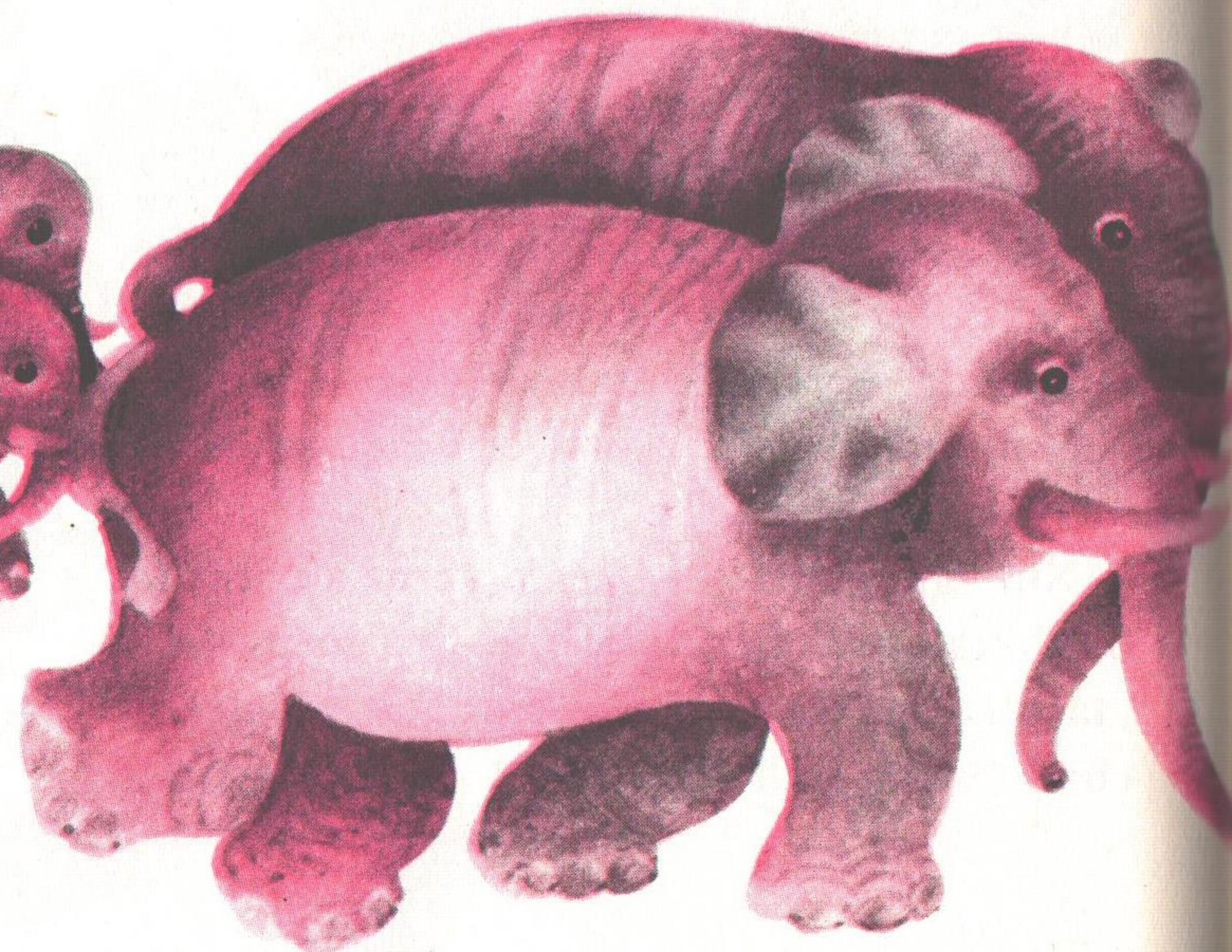
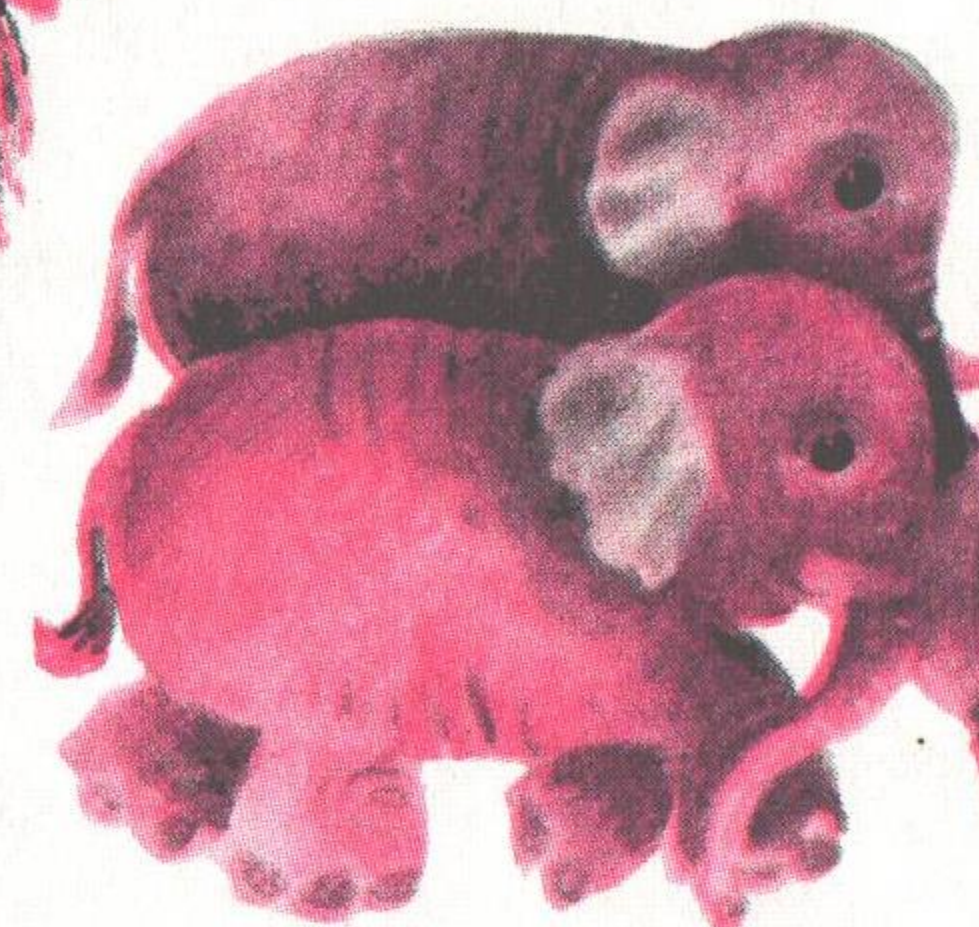
Otvor knižku ako veraj dverí —
ukážem ti
rôzne vzácne zvery.

Lev!
Darčeky dáva nerád —
všetko pre seba.
Kedysi bol cárom zvierat.
Dnes je predseda.

Tento zver sa volá lama.
Lama dcéra,
lama mama.

Maličký pelikán
a pelikán velikán.

Čo sú to za pásikavé rebrá?
Pásikavá perina?
Ach, zebra!

Kráča básňou celá čata —
slon,
slonica,
sloníčatá.

Každý — ako menší most.
Uši majú ako misy.
A chobotom zvaný chvost
každému nad pyskom visí.
A každému
dva nádherné zuby

hľadá lev aj slon

z pravej slonoviny
trčia z huby.
Kto ich šatí? Kto im pláta?
Koľko asi zjedia?
Veď je väčšie než tvoj tata
ich najmenšie dieta!
Nabok, prosím! Nezavadzať!
Zväčšiť čítanku!
Tých na stránku chcete sádzať?
Dajte dvojstránku!

Postrach detí — krokodíl.
Vo vode sa narodil.
Kto chodíva okolo tej vody,
ľahko môže padnúť do nehody.

Pozri, ľava!
Dvakrát zhrbená —
vozí ľudí,
nosí bremená.
Žije v strede púšte,
jedáva len húštie.
Drie celý rok —
nemá nadbytok.
Ľava —
pracujúci dobytok.

Kenguru.
Ej, hladže!
Ruky dvakrát kratšie.
Má však
iné vlohý
dvakrát dlhšie nohy.

Dlhokrká
žirafa
má žiaľ —
na jej krk sa nedá zohnať šál.
Žirafiatko,
ktoré ľúbi mať,
je rado,
že má čo objímať.

Opica.
Raz kamsi uteká
a raz zase sedí ako socha.
Je to presný obraz človeka —
len chvostom sa od nás líši trochu.
Prišla ku nám z teplých sídel —
u nás chlad ju morí.

Koniec.
Už si všetko videl.
Zbohom, vzácne tvory!
A knižka sa zase uzatvorí.

Prel. LUBOMÍR FELDEK

Jesenná prechádzka

MARTIN NOCIAR

Po pekných slnečných dňoch prišli chladné jesenné dni. Od vrchov zadul sychravý vietor. Pestrofarebné listie začalo opadávať zo stromov.

Na elektrických drôtoch nad dedinou zhromažďovali sa pred odletom do južných krajín posledné krdle lastovičiek.

„A tamtá lastovička prečo nie je s ostatnými?“ ukazuje dievčatko starému otcovi vtáča posedávajúce obďaleč krdla.

„Ktohovie,“ nevedel odpovedať starý otec na vnučkinu otázku. „Niečo sa muselo medzi nimi prihodiť.“

„Nechcú ju?“

„Možno nechcú a možno ona bočí od ostatných.“

„Ale odletí s nimi, však?“

„Pravdaže. Čo by tu aj robila cez zimu.“

Lenže lastovička neodletela. Všetky ostatné na druhý deň zatrepotali krídelkami, vzlietli, niekoľko ráz naposledy zakrúžili nad dedinou, no osamelá lastovička naďalej sedela na drôte.

„A ona neodletí?“ spýtalo sa dievčatko starého otca.

„Už asi nie.“

„A čo bude s ňou?“

„Zahynie,“ odvetil starý otec zamyslene. „Len čo prídu prvé mrazy, zahynie od hladu alebo zimy.“

„A môžeme jej nejako pomôcť?“ prosebne sa spýtalo dievčatko.

Starý otec mlčky pokrútil hlavou.

„Aspoň skúsme.“

„Nie, to nejde, dievčatko moje,“ odvetil starý otec a po chvíľke dodal: „Vieš, kto sa ocitne mimo ostatných, sám, tomu niet pomoci. Rozumieš tomu?“

Dievčatko nepresvedčivo prikývlo. Potom chytilo starého otca za ruku a odrazu bolo hrozne rado, že nie je na prechádzke samo.

O sladičovom koreni

LUDO ONDREJOV

Jožo nebol nemý, no hovorieval veľmi nejasne, viac posunkami rúk a prevracaním očí. Zato sily mal za troch, a keď zahodil pätkilový kameň, zhvižďal v povetrí ako strela, zaryl sa hlboko do zeme.

Jeho prácou bolo každý robotný deň doniesť za nošu dreva, lebo jeho rodičia boli chudobní, bývajúc v drevenej chalupe, a on musel nanosiť toľko dreva, že vystačilo i na tuhú zimu.

Nebál sa nikoho, iba svojej matky. Tej dal sa vyhrešiť i ubiť, potom plakal celé hodiny a ťažko sa utíšil. Nebol to strach, prečo ustupoval pred matkou; bola to skôr akási úcta k nej, a keď ho potrestala, plakal nie preto, že ho bolelo miesto, kde ho šľahla, ale akoby z ľútosti nad tým, že matku rozhneval.

„Nemý Jožo!“ Tak ho volali v dedine. Každý sa mu vyhýbal, lebo sa hovorilo o ňom, že každého ozbíja o vreckový

nožík, že nožíkov má celé tucty, čo nabral od kdekoho. Preto ľudia u nás neradi nosievali pekné nožíky do hôr, iba ak obyčajné zahrdzavené žabykláče.

Jožo naozaj rád mal nožíky. Mal z nich celú zbierku a nosieval ich vždy so sebou, uviazané remenom do škruty. Biele i zelené, červené i žlté; farby menili sa na nich ani dúha. Večer pred spaním vždy znova a znova ich prečítal, zviazal remenom a položil pod hlavu. To bol jeho najdrahší poklad, to bolo jeho blaho. Ráno ich zasa prečítal, uviazal remenom, zastrčil za opasok a pobral sa hore vrchom so žinkou v jednej a s valaškou v druhej ruke.

O jeho valaške rozprávali pastieri zázraky. Hodí ju vraj na sto metrov a trafi každého zajaca, čo mu pred oči nadíde.

Bolo jarné popoludnie, keď sme išli hľadať koreň sladiča, šiesti chlapci-šarvanci. Ktorýsi z nás tvrdil, že sladič je koreň medovej chuti a rastie v tmavých horách. Kto ho požuje, zadrieme sladkým snom. Bude sa mu snívať, že lieta ponad hory a háje.

A keď sa prebudí, pocíti v tele ohromnú silu a nebude sa báť nikoho na svete.

Kráčali sme Pinpiargami, zhovárajúc sa o zázračnom koreni sladiča. Nikto z nás nevedel, ako môže vyzeráť táto rastlina, a boli sme namrzení, že ťažko nám bude koreň hľadať.

Prešli sme Bučím, Lúčkami, cez Dlžiny, Niklovú a konečne sme pri hustej jedľovej hore.

Z hory ťahal voňavý chlad, ležalo v nej zelenkavé pološero, nebolo počuť ani vtáčka-letáčka.

Bojazlivo, jeden za druhým, vkĺzli sme do hory, obzerajúc sa splašene na všetky strany. Išli sme dlho bez jediného slova, až sa nám zdalo, že sa musíme vrátiť bez sladiča, keď sa pred nami zjavili skaliská, vedľa nich hlboký jarok, po brehoch husto porastený bujným papradím a všakovakou zelinou.

Pozreli sme významne jeden na druhého a usmiali sme sa.

„To musí byť sladič!“ ozval sa najstarší a ukázal na listy papradia.

Vrhli sme sa na zeliny ako hladné kozy a vytrhávajúc ich opatrne zo zeme, posadali sme si. Chvíľu sme váhali, konečne s tvármi tajomnými sme začali pomaly prežúvať zablatené korene. Iste sa každý divil, že koreň nie je sladký, no nik to nepovedal. A prežúvali sme až do súmraku.

Ježko

VASIL ČUHLIB

Olena sa tvárila, že spí. Tichučko ležala so zažmúrenými očami. Dobro počula, ako sa vrátil otec z práce, ako sa dlho umýval, potom večeral, rozprával mame o žatve, o novom kombajne.

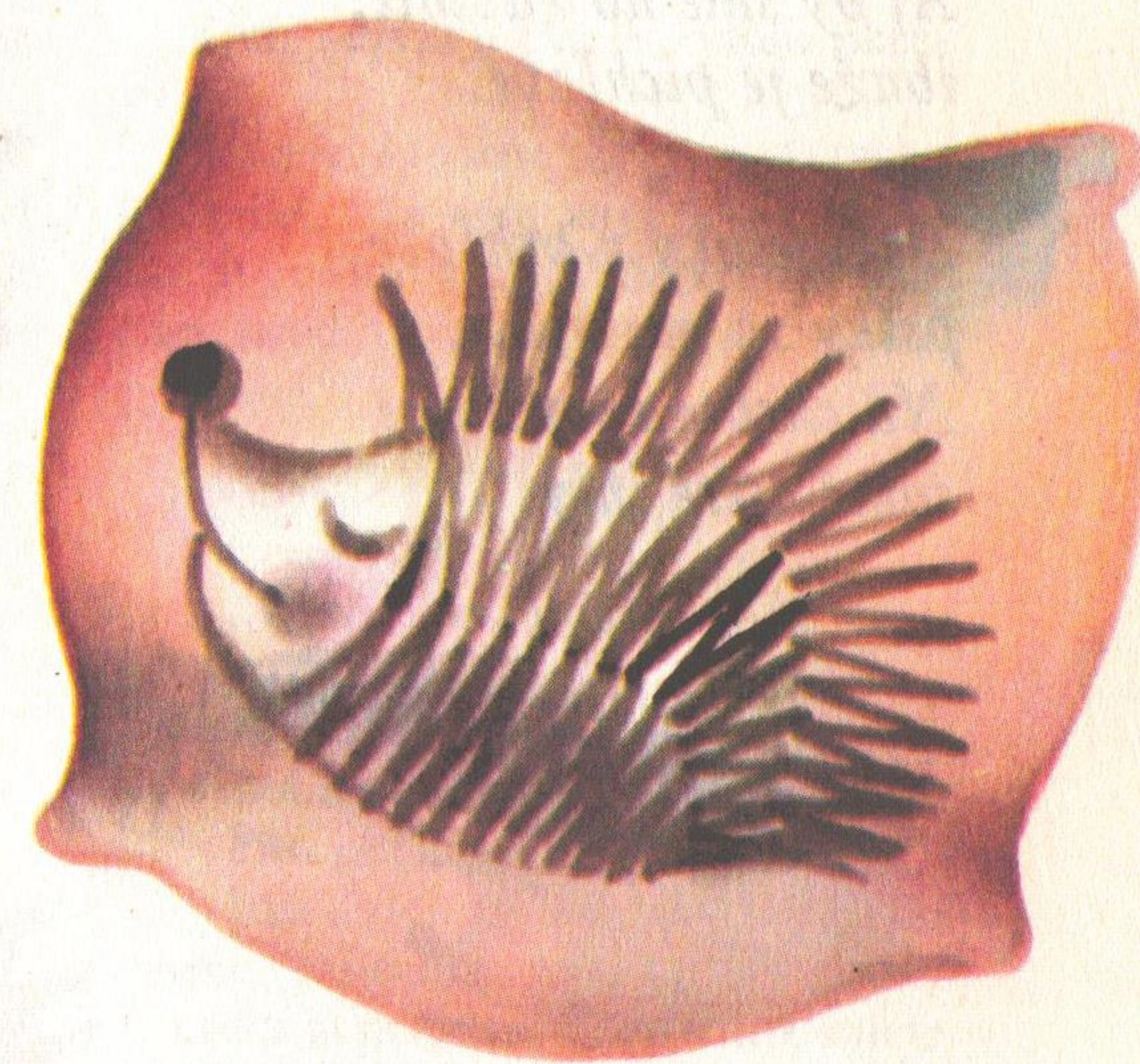
„Si unavený? Hneď ti usteliem,“ povedala mama.

„A to je čo? Pozri sa tu na vankúš...“

„Niečo čierne, strapaté... Mačka to nie je, ani pes to nie je,“ rozmýšľa otec.

„Ale veď je to ježko!“ nevydržala Olenka.

„A ja som si myslel, že spíš. Skade sa tu vzal ježko?“ otec prišiel k Olenke a zobral ju na ruky.

„To som ho ja namaľovala.“

„Ty? Veď som ti kúpil album, aby si maľovala doň.“

„Namaľovala som ta už veľa zvierat: zajačika, líšku, vlka. Slon sa mi ledva zmestil na dve stránky. A ježko- vi sa zachcelo spať. Nuž čo som mala robiť?“ rozprávala Olenka.

Mama musela pohľadať pre otca nový vankúš. A ježko spal na svojom.

Prel. IVAN JACKANIN

Podme domov

Prestaňme hrať,
decká,
prestala hriať
piecka.
To, čo hrialo ako pec,
ukrylo sa za kopec.
Podme domov, decká!

Pichľavé kľbko

Leží kľbko v prhlave,
sú v ňom ostré ihly.
Aj by sme ho zdvihli,
ibaže je pichľavé.

Beží kľbko v prhlave,
psíky sa mu vyhli.
Na chrbte i na hlave
samé ostré ihly.

Návšteva

Išiel Števo na návštevu.
Pozreli sa na Števa,
ústa špúlia do úsmevu:
„Števo, ty si návšteva!“

Keď vyrastieš na Števa,
bude z teba návšteva.“

Nikto nezdriemal, nikto sa nezdal silnejší, ako bol predtým.

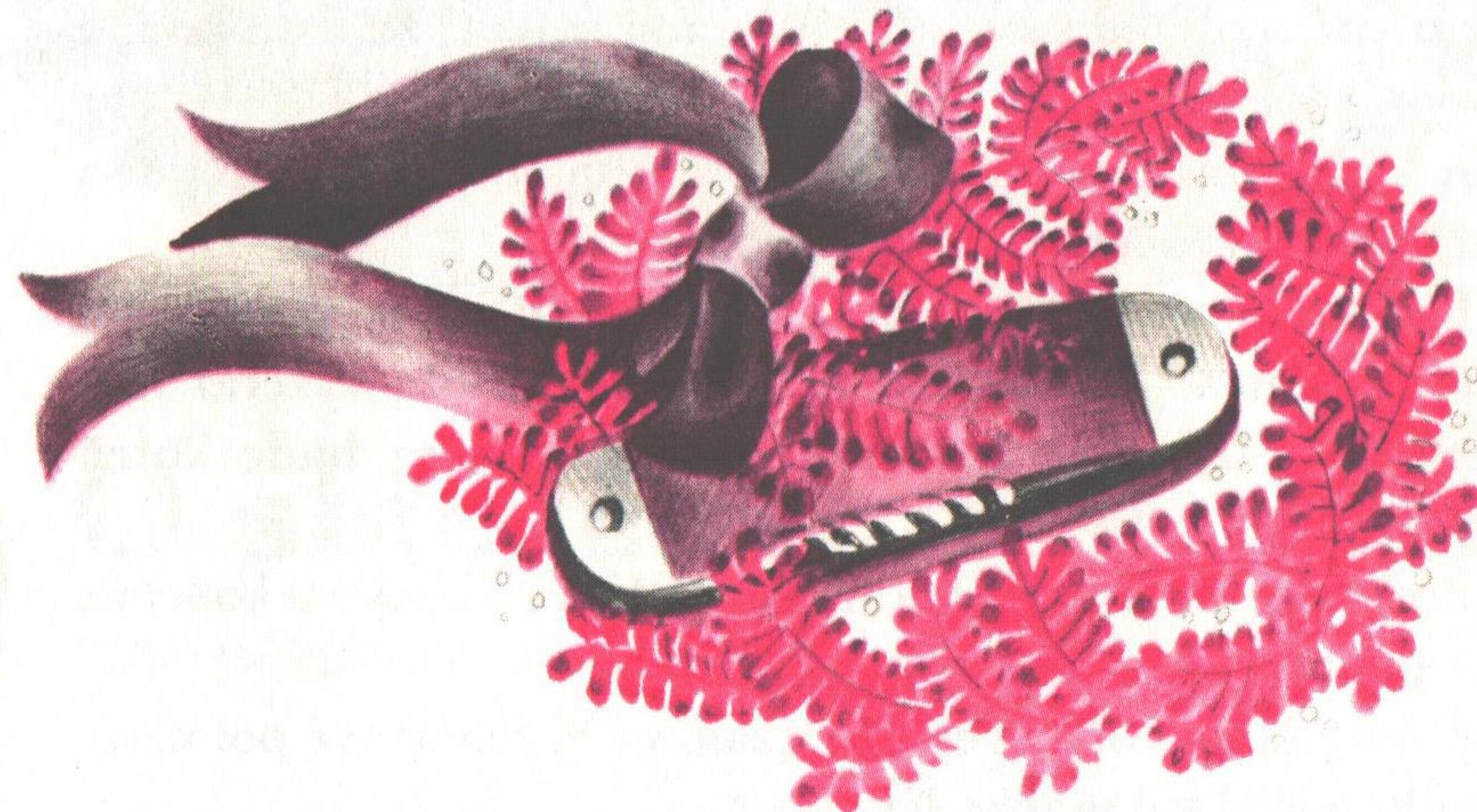
„To nie je sladič!“ ozval som sa, odhodiac korene a odplývajúc po trpkkej príchuti.

Kamaráti mrzute rozhádzali zeliny a poobzerali sa okolo seba, či by nebolo dobre ochutnať ešte korene iných zelín. Ale ticho v hore stávalo sa výstražným, jednému z nás prešiel mráz po chrbte, hneď všetci sme sa otriasli zimou a bez slova pobrali sme sa zrýchleným krokom von z hory.

Len čo sme vykročili na čistinu, vyskočil z húštiny smrekov ozrutný chlap.

„Stoj!“ zakričal, až v hore zahučalo. Pristúpil k nám, držiac valašku nad hlavou. „Ukáž nožík! Ale už!“

Všetci sme povytahovali nožíky a predložili mu ich. Kolená sa nám strachom triasli a nik neprotestoval.

Chlap vybral si tri kostené zo šiestich nožíkov. Tri boli zabykláče; tie nám vrátil a rozkázal nám, aby sme už aj kráčali domov.

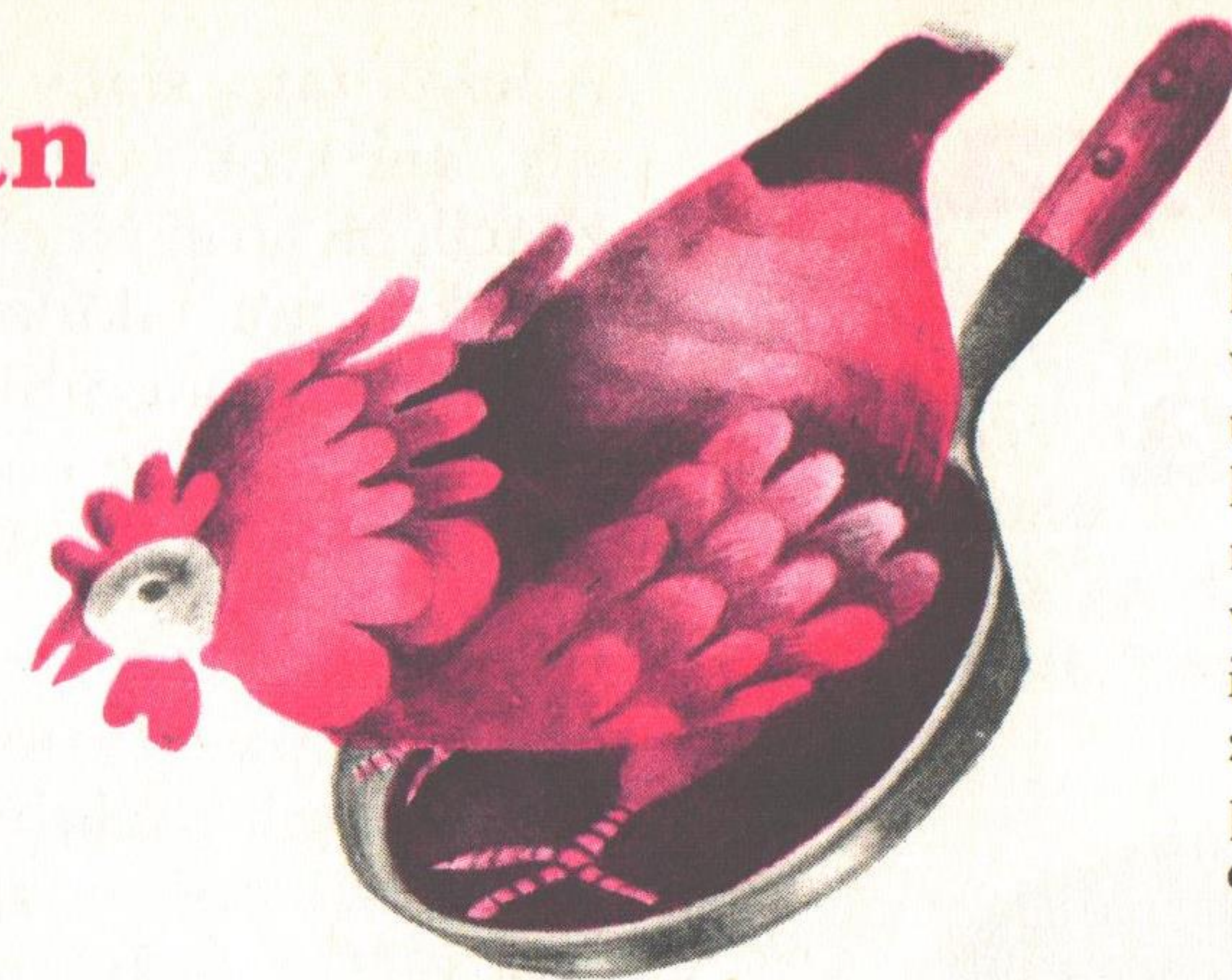
Počúvli sme ho bez slova a len na Dlžinách sme sa opovážili obzrieť sa, lebo sme vedeli, že je to ten strašný a mocný Jožo, ktorého nahnevať nie je hodno.

To bolo moje prvé a posledné stretnutie s ním, lebo o krátky čas umrel. Tetky po pohrebe hovorili, že jeho mať položila mu všetky nožíky do truhly, lebo keď umieral, stískal ich kľčovite v rukách.

Tam bol aj môj pekný penálik, na ktorý som celý rok nemohol zabudnúť. Ale — neľutoval som ho, lebo som vedel, že Jožo, chudák nemal inej starosti v živote, len ak tie nožíky.

Najväčší pán a najväčší luhár

VLADIMÍR STUHL

„Už ma to prestáva baviť,“ rozčertil sa pri večeri plantážnik Huntley. „Stále počúvam jednu a tú istú pesničku: strácajú sa nám z kurína kurence. A ten ničomník strážca alebo spí, alebo je sám zlodej.“

„Žena strýka Jeremiáša nedávno napchávala vankúše slepačím perím,“ spomenula si plantážnikova žena, „to bude iste perie z tých našich kureniec!“

„Hneď zajtra si na toho zlodeja posvietim,“ rozhodol sa plantážnik a v noci si vymyslel znamenitý plán.

Na druhý deň podvečer sa zastavil pred chalupou strýka Jeremiáša vo-

zík, zosadol z neho cudzinec s dlhými vlasmi, fúzmi a hneď sa hrnul dovnútra.

„Kupujem hydinu,“ predstavil sa bez váhania. „Nemáte na predaj nejakú sliepku alebo kuriatko?“

Strýko Jeremiáš sa nedal dlho prehovárať:

„Musíte počkať, až sa zotmie, kurence sú ešte veľmi čulé, cez deň sa nedajú chytiť.“

„Nerád by som sa dlho obšmietal okolo domu pána Huntleya,“ vraví fúzač. „A kde vlastne chováte tie kurence? Pri vašej chalupe som žiaden kurín nevidel!“

„Aby som pravdu povedal,“ tajnostkársky vysvetľuje strýko Jeremiáš, „v kuríne môjho pána je kureniec ako pliev. Keď idem okolo, volajú na mňa: Vyslobod' nás odtiaľto, strýko Jeremiáš! Sú to panské kurence a ja som pánov otrok, nuž ich musím zakaždým poslúchnuť. Práve včera sa mi dve kurence sťažovali, že im je v kuríne zima a rady by sa zohriali na ohni. Tak sme ich dali na pekáč, a keď sme zakúrili, bolo im tak dobre, že hneď stíchli.“

Cudzinec sa potmehúdsy uskrnul a vraví:

„A či viete, kto som ja?“ Jeremiáš spozornel a začal tušiť čertovinu. Cudzincov hlas mu bol povedomý, no nedal to na seba poznať a s nahlúplým výrazom v tvári prikývol:

„Akoby som nevedel. Ste obchodník s hydinou, čo iné by ste boli, keď nakupujete sliepky a kurence.“

Cudzinec sa vystrel:

„Som najväčší pán v celom okrese!“ „A viete, kto som ja?“ vraví strýko Jeremiáš. „Ja som zasa najväčší luhár v celom kraji. Všetko, čo som vám pred chvíľou povedal, som si vymyslel.“

Šikovní kočiš

Je horúci letný deň a čierny kočiš Eneáš vezie pána na koči do mesta. Ako tak idú poľnou cestou medzi bavlníkovými plantážami, nenápadne si sadol koňovi na hrivu veľký, šedý ovad.

„Ráčite vidieť toho ovada, milostivý pán?“ ukázal Eneáš na koňa. „Dobre sa pozorajte.“

Zahnal sa bičom a prásk! Ovad padol na zem preťatý na dve polovice.

Pán pochvalne prikývol.

Idú ďalej okolo rybníka, v ktorom práve napájajú kravy. Pri ceste rastie slnečnica a na nej sedí pásikavý čmeliak.

„Pozrite sa, milostivý pán, na toho čmeliaka.“

Eneáš sa znova zahnal bičom. švihol a čmeliak bol na dvoje.

Pán pochvalne zamrmľal.

Idú ďalej. Na konári limby visí osie hniezdo. Počkaj, chvastoš, veď ti ja prejdem cez rozum, smeje sa pán pod fúzy.

„Vidíš to osie hniezdo, Eneáš?“ „Akoby nie, milostivý pán, zrak mi ešte stále dobre slúži.“

„Roztni ho napoly!“

Eneáš sa šibalsky usmial:

„Nemôžem, milostivý pán. Osy mi sľúbili, že mi na budúci týždeň opraví strechu na chalupe. Už mi do nej zateká. No ak mi dáte peniaze na opravu vy, milostivý pán, tak to osie hniezdo roztnem hneď teraz!“

Prel. J. TICHÁ

Ako sliepka kikiríkala na poli

ANTON HABOVŠTIAK

Istý gazda v Kubachoch zapriahol kone a vybral sa so synom prvý raz orať. Pod Borzovom mali také pole, kde sa im najlepšie začínali jarné roboty. Voly im tam ani v prvý deň nekľakali do brázdy a na úvrati sa obracali samy hneď odprvoti, nemuseli ich za retiazku vodiť z jedného konca na druhý.

Keď dvaja Kubašania zastali s volmi na roli, najprv sa poobzerali po okolí, kto orie v ich blízkosti. Ale nikoho ešte nezazreli, iba oni prví boli. Potom zložili pluh z voza, zapli ho za orné kolieska a otec povie synovi:

„Nože skúsme, ako nám vyorú prvú brázdu tieto voly!“

Pohonič švihol bičom ponad záprah a zavolal nahlas, že ho bolo počuť vारी i v dedine:

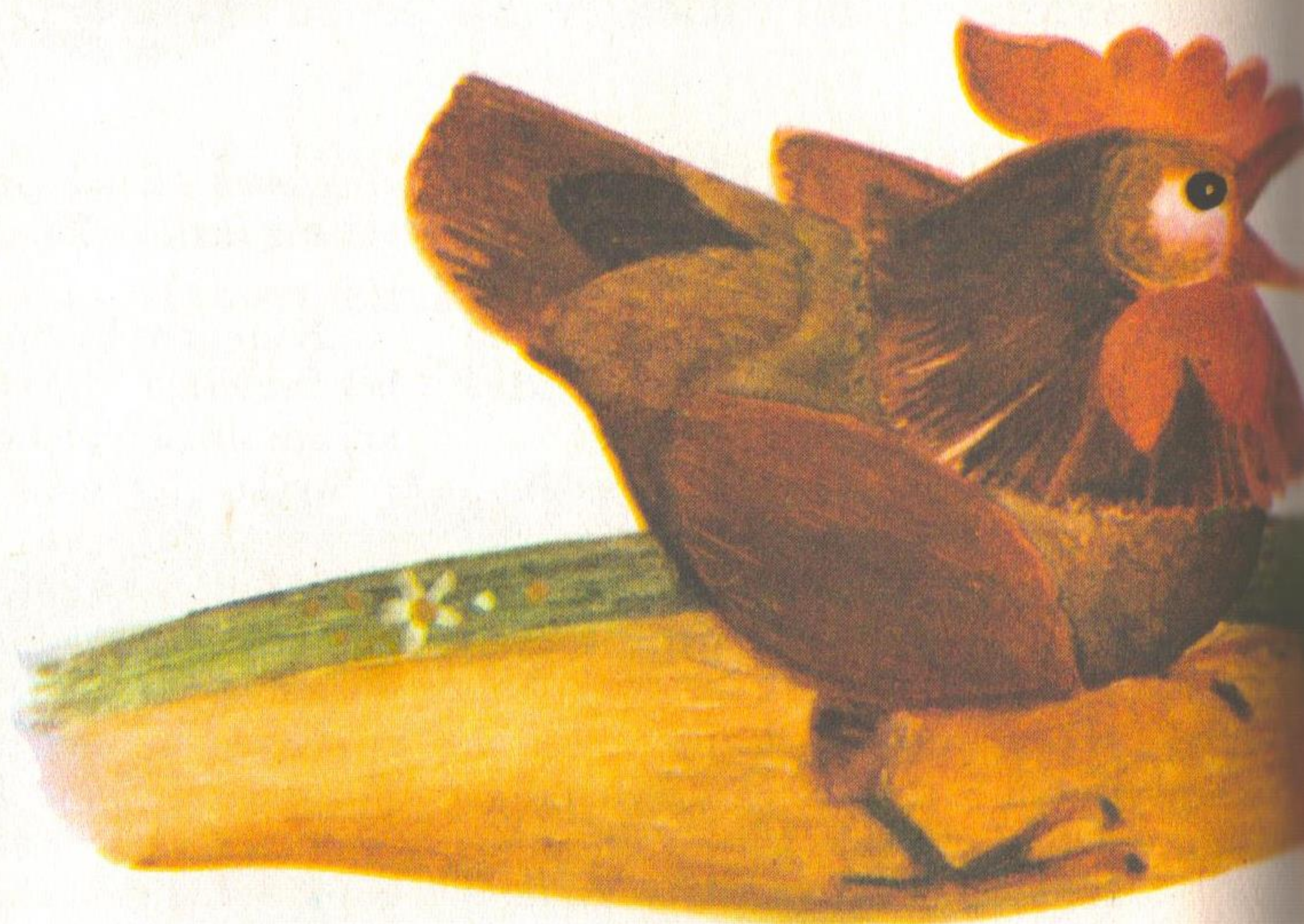
„No, hejsa, volky! A rovno, nie aby ste vychodili z brázdy!“

Otec založil pluh do zeme a voly sa pohli. A naozaj išli pekne stredom role, rovnú brázdu vyorávali. Ešte však nedošli ani prvý raz na úvrať, keď gazda zbadal, že mu zosadla na hriadeľ akási sliepka. Veľmi pekné perie mala, nikto krajšej sliepky nechoval v dedine. Odrazu natiahla krk ako naozajstný kohút a zanôtila, len sa tak ozývalo po poli:

„Kikirikí!“ A o chvíľu znova sliepka zakikiríkala dva alebo tri razy. Len čo sa sliepka takto ozvala, voly naskutku zastali. Najprv si kľakli na predné nohy a hneď zatým si aj pokojne ľahli na roľu, ani trocha sa nehýbali.

A ležali tam, stáby ich načisto opustili všetky sily, ani krok viac nechceli urobiť. Gazda sa zháčil, ba ho aj pichlo kdesi pri srdci. Ako by aj nie, keď mu takúto vec doteraz nevykonali. Hneď na to pokrútil hlavou a zahundral:

„Toto nebude pod poriadkom, keď sliepka nôti ako kohút a keď jej aj voly začínajú kľakať do brázdy!“

„Nože, synku, odožen tú sliepku, nech nás tu nestraší pri robote!“

Syn zaraz priskočil k pluhu i bičom sa zahnal, že ju odplaší. Ale nemusel sa ustávať. Sliepka po gazdových slovách rozťahla krídla a hybaj preč. Hneď na to sa aj voly postavili na nohy, zatriasli v jarme hlavami a bez rozkazu sa pohli. No sotva gazda urobil krok, zrazu škriplo pod pluhom, ako keď oráč zavadí črieslom o veľký kameň. Gazda zhíkol:

„Tíha, skala na roli! Kde sa tu len vzala? Od malička som tu orával s otcom, ale jakživ sme väčšiu skalú nenašli.“

A priskočil hneď k čerieslu, že ju odvalí spod pluha i odnesie na úvrať. Keď pluh nadvihol a odhriebol rukami čosi prsti, padol mu do očí veľký medený hrniec a či skôr kotlík, lebo hrnce v tých časoch iba menšie predávali.

Keď gazda odhrnul ešte viac zeminy a keď aj nakukol do nádoby, zaligotali sa mu pred

očami krásne, čistučké dukáty. Až po samý okraj ich tam ktosi nasypal. I nezdržal sa v tej chvíli, aby nezavolal na pohoniča:

„Hej, synak, hybaj sa chytro pozrieť, veď sme ti my kotlík peňazí vyorali! A motyku zaraz vezmi! Sotva by sme ho vyhrabali zo zeme iba holými rukami!“

Pohonič skočil k vozíku, schmatol motyku a už aj robil, čo mu kázal otec. A znova sa mu zablyštali pred očami zlaté dukáty. I stisol hneď tuho motyku a kopal tak schuti ako nikdy dovtedy. Ale kotlík nie a nie vykopať. Márne sa chasník ustával, nadarmo vyhadzoval zem nabok, kotlík sa ponáral, ani čo by sa pod ním zem prepadávala. Otec bol, pravdaže, veľmi

zeme, ani čo by sa zaboril do marasu alebo nebodaj čľupol do vody. Vtedy otec už aj zahorekoval:

„Škoda, preškoda! Už máme po radosti. Nikdy viac ho nedostaneme.“

A naozaj sa museli navždy s ním rozlúčiť. Darmo sa gazda aj inokedy pokúšal kopať na tom mieste, darmo zabáral kôl hlboko do ze-

netrepežlivý, až nakoniec mu vychytil motyku z rúk a zahundral:

„Daj sem tú motyku! Naisto mi pôjde robota lepšie od ruky!“

Ale ani otcovi sa nepodarilo kotlík vyslobodiť zo zeme. Čím viac odkopal zeminy okolo hrnca, tým sa mu väčšmi strácal priam spod ruky. Až sa napokon celkom hlboko vnoril do

me, na nič už nenatrafil. Kotlík s pokladom mu viac neprišiel pod ruky. Keď potom otec so synom rozprávali ľuďom, čo zažili a videli pri prvom oraní, viacerí im vyhodili na oči:

„Veľmi ste obaja zvinili, keď ste tú sliepku tak nemilobohu odohnali. Či ste nevedeli, kde pri prvom oraní zakikiríka sliepka, tam je zakopaný poklad?“

Vraj keby gazda so synom počkali, kým sliepka sama neodletí z hriadeľa, ľahko by boli vykopal kotlík a mohli aj zobrať, čo bolo v ňom. Nuž tak, hľa, vtedy títo Kubašania pochodili. Nielenže zhola nič nedoniesli domov, ale pre ich spôsoby sa kotlík tak hlboko prepadol, že ho už nikto odtiaľ nevyšľobí.

Jablčko

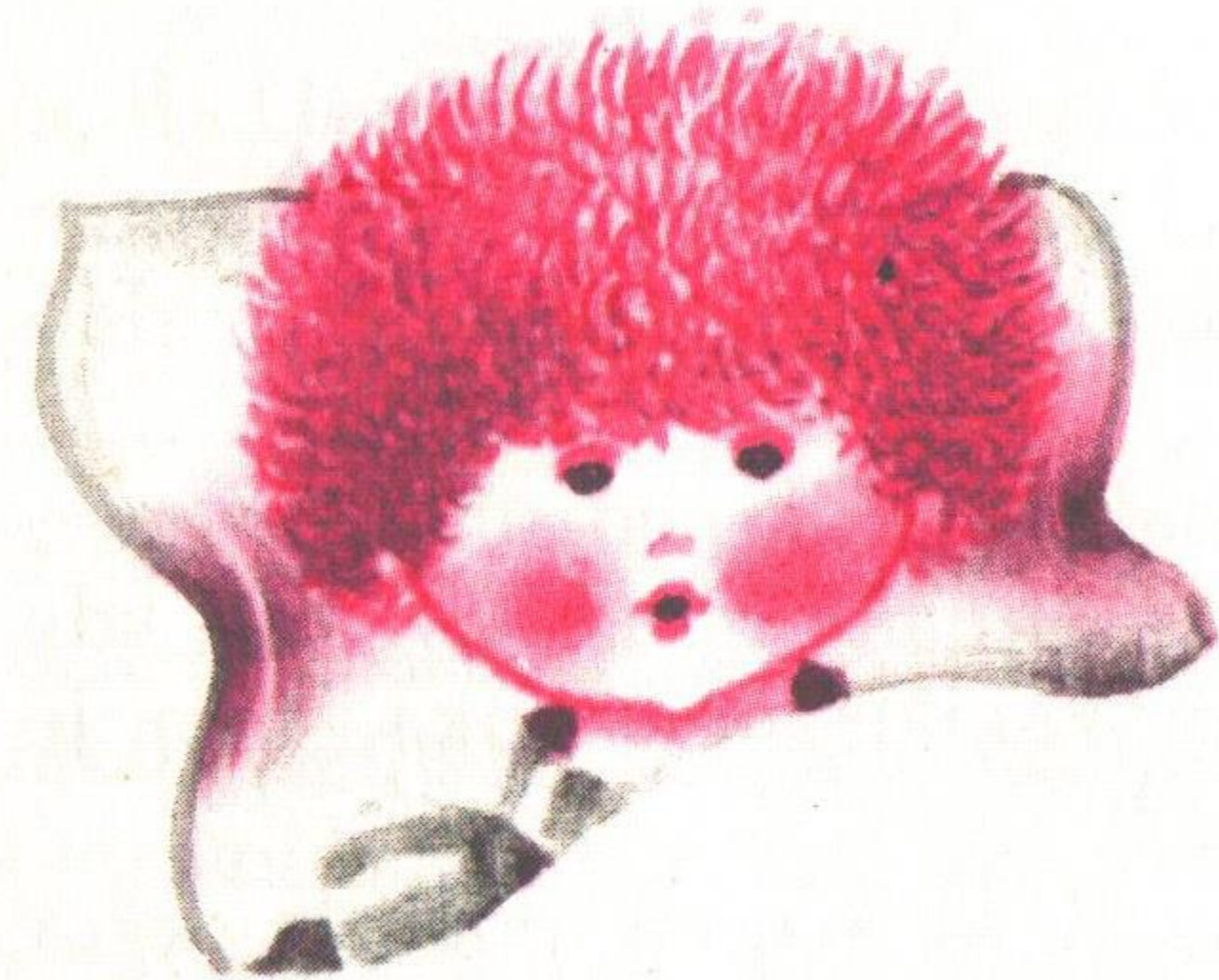
EVA ČOBEJOVÁ

Peter sa netrpezlivo prehodil na nemocničnej posteli. Je to už druhý mesiac, čo je v nemocnici, a hoci sa k tomu ešte nikomu nepriznal, stále väčšmi sa mu cnie za domovom, za kamarátmi i za školou. Inak sa nemôže sťažovať. Je mu tu dobre. Každý je k nemu milý, pozorný. Noha sa mu pekne hojí a lekári sú s ním veľmi spokojní. Ale keď pacienti koncom týždňa odchádzajú domov, je mu clivo. V izbe sa už vystriedali všetci. Jedni prichádzajú, druhí odchádzajú. len on tu stále zostáva. A dni sa vlečú, týždne sú bez konca...

Dnes je návštevný deň, a tak od obeda netrpezlivo upiera oči na dvere. Keď už sa mu zdá, že doma na neho zabudli, štukne kľučka a na prahu sa zjaví mama, otec a so šibalským úsmevom dedko.

„Ten autobus!“ vzdychla mama. „Zase meškal. Iste si už bol netrpezlivý, môj maličký...“

Volala ho stále „môj maličký“, hoci Peter už takmer prerástol ota. Potom sa začal nekonečný rozhovor. Mama s otcom priniesli novoty z domu. Peter musel podrobne roz-

právaj o tom, ako pokračuje liečenie, aké sú vizity, no a dedko pospomínal všetky husi, kačky a nezabudol ani na Petrovho miláčika Broka.

Keď sa všetci vyzprávajú, otvorila mama objemnú tašku.

Múdra mucha

ELEONORA BERGEROVÁ

Priletela mucha na otvorený oblok a vletela dnu. Tak sa ocitla v škole. Žiaci práve spievali pesničku:

„Dupi, dupi, dupi, somár je tvor hlúpy.“

Mucha chvíľu načúvala a pomyslela si: už som zmúdrela, poletím ďalej. Zvieratá sa budú o mne učiť.

Zaletela mucha na sedliacky dvor a tam si na slniečku stál somár. Mucha si mu sadla pod nos a zaspievala:

„Dupi, dupi, dupi, somár je tvor hlúpy.“

Somár načúval a povedal: „Sadni si mi na ucho a spievaj! Budem lepšie počuť.“

Mucha si sadla somárovi na ucho, ale on nečakal na peknú pesničku. Prudko zastrehal dlhým uchom a mucha spadla do prachu.

Keď sa horko-ťažko pozviechala, zvolala: „Nevďačný somár!“ Potom letela ďalej.

V rybníku plával tučný kapor. Mucha si sadla na breh a spievala:

„Dupi, dupi, dupi, kapor je tvor hlúpy.“

Kapor priplával bližšie a prudko plesol plutvami. Voda vyšplachla a zmáčala muchu. Lapá mucha po vzduchu, krídelká sa jej lepia. Dlh trvalo, kým uschla. Potom sa zdvihla na krídla a zabzučala: „Nevďačný kapor!“

Vedľa rybníka si pyšne vykračoval gunár. Mucha poletovala okolo neho a spievala:

„Dupi, dupi, dupi, gunár je tvor hlúpy.“

Gunár chvíľu načúval a povedal:

„Sadni si mi na zobák. Budem lepšie počuť.“

Mucha si sadla gunárovi na zobák, gunár klapol zobákom a muchu zhltol. Potom si pyšne vykračoval ďalej a spieval:

„Dupi, dupi, dupi, mucha je tvor hlúpy.“

Ale husiarka mu nerozumela a povedala:

„Ako ten gunár dnes gagoce!“

Prel. HANA FERKOVÁ

„Priniesli sme ti trochu ovocia,“ povedala a začala vybaľovať banány, pomaranče, džúsy.

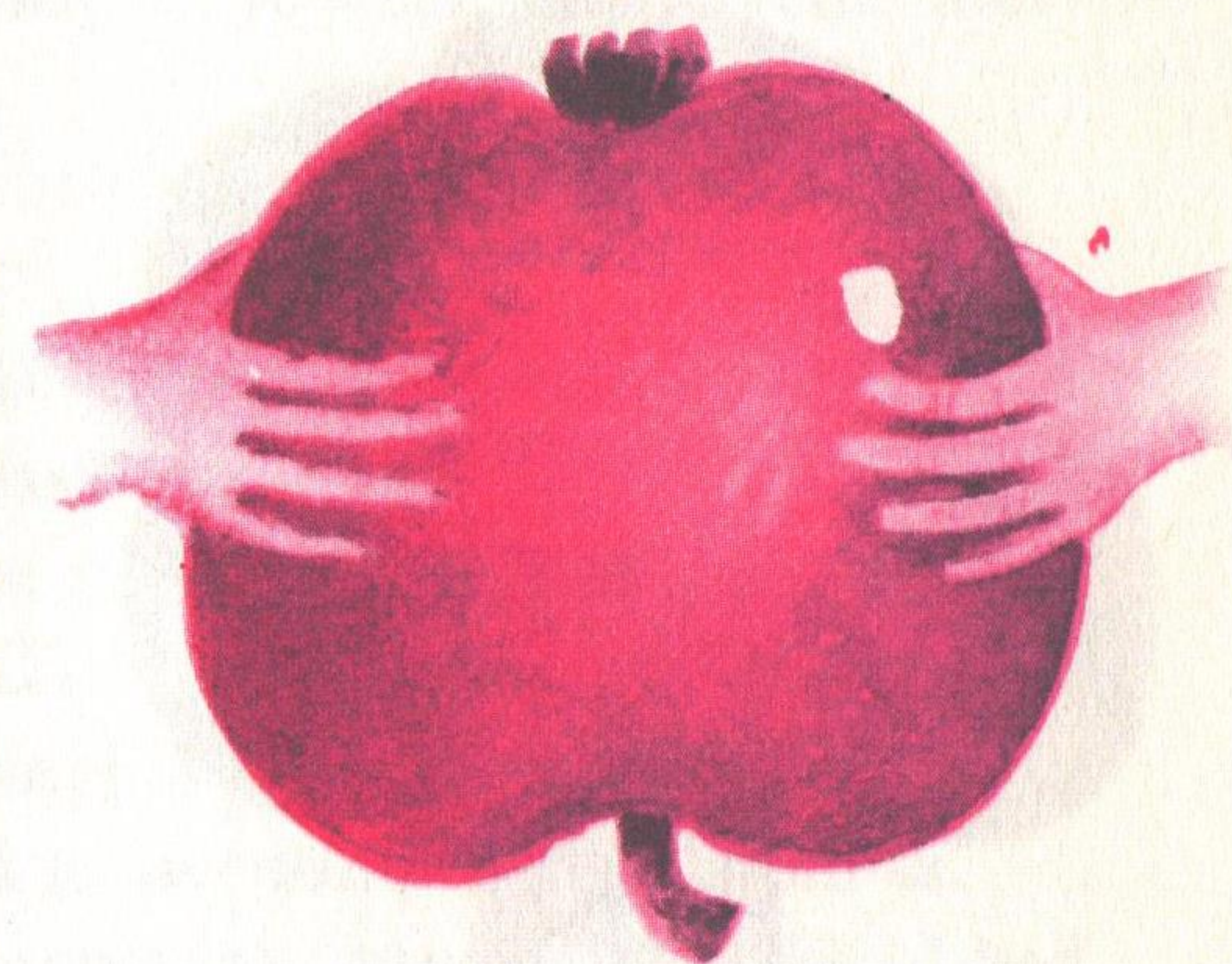
„Ja som ti zasa priniesol trochu z tých lanských,“ nedal sa zahanbiť dedko a vysypal z tašky kôpku malých zošúverených jabĺk.

„Vari ti, on bude toto jesť?“ usmiala sa mama.

„A prečo by nejedol? Spolu sme ich oberali. Je to dobrá sorta. Kožka už trochu prisušená, ale dužina ako med!“

Mama už nepovedala nič. Nechcela dedka uraziť.

Keď sa skončili návštevné hodiny a izba stíchla, Peter vybral zo stolíka jedno malé červené jablčko. Dlh so ho obzeral a pohládzal. Vie presne, z ktorej jablone je. Stojí v samom kúte sadu. Je už zhrbená, zvráskavená, ale plody sú znamenité. Koľko ráz sa vyštveral do jej rozložitej koruny! Koľko ráz vysedával na konári a napchával si jej šťavnaté jablčka za košelu, aby potom nimi mohol pohostiť všetkých svojich kamarátov!

Z myšlienok ho prebral sestričkin hlas:

„Nech sa páči teplomer!“

Keď sestra odchádzala, zastavila sa ešte raz pri jeho posteli.

„Aké pekné jablčko!“ povedala veselo. „To je z vašich?“

Peter mlčky prikývol.

Zakaždým, keď nemocnica stíchla a zhasli všetky svetlá, Peter vybral zo stolíka malé červené jablčko a nežne si ho pritisol k lícu. Maznal sa s ním, onoviaval ho a zdalo sa mu, že cíti

GIANNI RODARI

Zakvitnuté hlavy

*Ak miesto vlasov všetkým naokolo
rástli by kvety — to by ale bolo!*

*Na prvý pohľad čítal by si z hlavy,
kto dobrý je, kto v smútku život trávi.*

*Ten, komu z čela visí chumáč ruží,
ten sotva do zlých myšlienok sa hrúži.*

*Ten, komu zomrel milovaný ktosi,
na hlave záhon sirôtok si nosí.*

*A komu z hlavy prhlavy sa ježia,
aj cez ňu v zmätku myšlienky mu bežia —*

*a na to býlie, strapaté jak vlasy,
nadarmo drahý olej vylieva si.*

Otázky

*Spýtal sa ma ktosi v hĺbke hory:
„Koľko asi jahôd rastie v mori?“*

*Nemeškal som dlho s odpoveďou:
„Koľko v hore sardiniiek a sledov.“*

Prel. VILIAM TURČÁNY

vôňu dedovej povaly, vôňu sušeného sena, vôňu domova. Pozná na tej povale každý kút, každú tajnú skrýšu. Pozná, aká je to slasť poležať si vo voňavom sene, keď na streche bubnujú kvapky dažďa.

Každú noc zaspával s dedkovým jablčkom v ruke.

Prešlo pár dní a vo dverách sa opäť zjavila mama.

„Ach, ty môj maličký...“ zavzlykala ako vždy. Potom otvorila Petrov nočný stolík a zalomila rukami: „A toto už má čo znamenať? Veď si sa ty ovocia ani len nedotkol! A koľké peniaze to všetko stálo!“

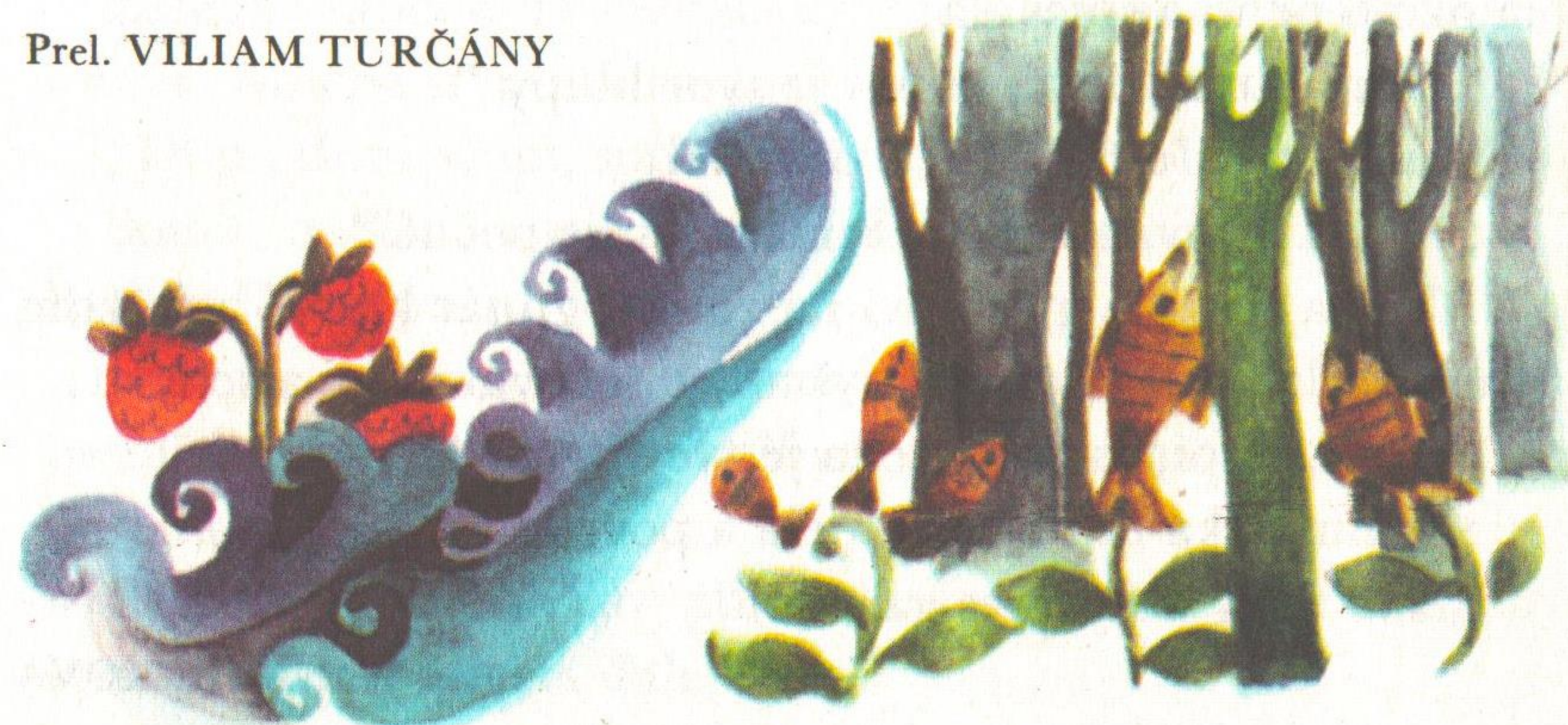

Peter zažmurkal šťastnými očami: „Nevidíš, že som pojedol? Všetky do jedného!“

„Vari tie dedkove sušienky?“

„Najsladšie jablčka, aké som kedy jedol. Pripomínali mi všetkých vás.“

Mama nepovedala ani slova. Pohľadila ho po strapatých vlasoch a Petrovi sa zdalo, že sa jej v oku zaleskla jedna veľká čistá slza.

Príhoda s azbukou

VLADIMIR ŽELEZNIKOV

Po vyučovaní som zašiel do prvej triedy. Nešiel by som, ale susedka ma poprosila, aby som dozrel na jej syna. Veď je prvý september, prvý školský deň.

Nazrel som ta, ale trieda už bola prázdna. Všetci odišli. Chcel som sa zvrtnúť a pobrať sa, keď tu zrazu vidím: v poslednej lavici sedí akýsi drobček, sotva ho vidieť. Bolo to dievčatko, nie chlapček, ktorého som hľadal. Ako akurátna prváčka mala bielu zásterku a veľikánske biele mašle.

Prečo len sedí sama? čudoval som sa. Všetci odišli a možno už jedia polievku a dajaký puding a rozprávajú rodičom o zázrakoch v škole, a táto tu sedí a ktovie na čo čaká.

„Dievčatko,“ vravím, „prečo nejdeš domov?“

Dievčatko nič.

„Vari si dačo stratilo?“

Sedí ako socha, ani sa len nepohne.

Neviem, čo mám robiť, a odísť sa akosi nepatrí.

Podišiel som k tabuli, rozmýšľam, ako by som tú „sochu“ rozkýval, a potichučky kreslím kriedou na tabuľu. Nakreslil som prváčika, ktorý prišiel zo školy a obeduje. Potom jeho otca, matku a dve staré mamy. On je, napcháva sa, a ostatní mu hľadia do úst. Podaril sa mi veselý obrázok.

„Aj my sme hladní, čo povieš, nepôjdeme domov?“ vravím.

„Nie, domov nepôjdem,“ odpovedá dievčatko.

„Vari tu chceš nocovať?“

„Neviem.“

Hlások má žalostný, tenučký, je to skôr piskot ako hlas.

Pozrel som sa na obrázok a v bruchu mi zaškválo. Chcelo sa mi jesť.

Čo ma po nej. Vyšiel som z triedy a hybaj. Ale ozvalo sa mi svedomie a vrátil som sa.

„Ak mi nepovieš, prečo tu sedíš, hneď a zaraz zavolám školského lekára. Ani sa nenazdáš, zahučí siréna, príde sanitka a už si v nemocnici.“ Rozhodol som sa, že ju naplaším. Aj ja sa bojím lekára. Večne len: dýchaj, nedýchaj — a teplomer studený ako cencúľ pchá pod pazuchu.

„Nedbám. Pôjdem do nemocnice.“

Čestné slovo bola nenormálna.

„Tak mi už povedz, čo sa ti stalo,“ zakričal som.

„Brat ma čaká. Sedí tamto na dvore.“

Vyzrel som oblokom. Naozaj tam sedel chlapček.

„No a čo?“

„Sľúbila som mu, že sa dnes naučím všetky písmená.“

„Také dačo!“ povedal som. „Za jeden deň celú abecedu! Chceš skončiť školu za jeden rok? Také klamstvo!“

„Neklamala som, iba som nevedela.“

Vidím, už—už sa rozplače. Sklopila oči a bezradne krútila hlavou.

„Písmená sa treba učiť celý rok. To nie je také ľahké.“

„Otec a mama odcestovali ďaleko, a môjmu bratovi sa cnie. Poprosil starú mamu, aby napísala zaňho list, ale ona nemá čas. Povedala som mu: pôjdem do školy, naučím sa písmená a mame a otcovi napíšem. On to už chlapcom na dvore povedal. A dnes sme celý deň písali iba palice.“

Znova sa išla rozplakať.

„Palice,“ vravím, „to je dobre, to je výborné! Z palíc možno zložiť písmená.“ Prišiel som k tabuli a napísal som písmeno A. Tlačené. „To je písmeno A. Skladá sa z troch palíc. Písmeno — strieška.“

Nikdy by som si veru nebol pomyslel, že budem učiteľom. Musel som ju však rozptýliť, aby sa nerozplakala.

„A teraz,“ vravím, „pôjdeme k tvojmu bratovi a všetko mu vysvetlím.“

Vyšli sme. Držali sme sa za ruky ako deti. Jej dlanička mi vklzla celá do ruky. Bola mäkká, teplá, prsty ani vankúšiky.

No, myslím si, ak ma chlapci uvidia, vysmejú sa mi. Ale akože jej pustiť ruku, škvŕňatku?

A smutný rytier Serioža sedí a hompáľa nohami. Robí sa, že nás nevidí.

„Počúvaj, kamarát,“ vravím. „Ako by som

ti to len vysvetlil? Nuž tak, aby si vedel, naučiť sa celú azbuku, na to treba celý rok. To nie je maličkosť.“

„Teda sa ju nenaučila?“ vyzývavo sa pozrel na sestru. „Nemala mi to sľubovať.“

„Celý deň sme písali palice,“ zúfalo povedalo dievčatko. „Z palíc sa skladajú písmená.“

Ale on ju nepočúval. Zišiel z lavičky, zvesil hlavu a pomalým krokom odchádzal.

Jednoducho si ma nevšimol. Aj mňa to už omrzelo. Večne som sa starel, do čoho ma nič.

„Naučila som sa písmeno A. Píše sa ako strieška,“ kričalo dievčatko za bratom.

Ani sa len neobzrel.

Pustil som sa za ním.

„Počúvaj,“ vravím, „čo ti urobila? Veda je zložitá vec. Keď pôjdeš do školy, sám uvidíš. Myslíš si, že Gagarin alebo Titov za jeden deň zhltnú celú azbuku? Veru sa zapotili, a ešte ako! A ty vešiaš hlavu.“

„Celý deň som zostavoval list mame,“ povedal.

Mal takú smutnú tvár, a ja som si pomyslel,

rodičia ho mali vziať so sebou, keď sa mu tak cnie. Vychystali sa na Sibír, mali vziať aj deti. Nezlaknú sa veľkých vzdialeností ani tuhých mrazov.

„Nevídali!“ vravím. „Dnes popoludní prídem k vám, ty mi budeš diktovať a ja všetko napíšem.“

„Naozaj?“ zvolalo dievčatko. „Bývam v tom dome za železným plotom... No vidíš, Seriožka!“

„Budem čakať,“ povedal Serioža.

Videl som, ako vošli do dvora. Ich postavičky sa mihli medzi železným plotom a kríkmi zelene. A vtom som začul mocný zlomyseľný chlapčenský hlas.

„Tak čo, Serioža, naučila sa tvoja sestra všetky písmená?“

Videl som, že Serioža zastal, a jeho sestra vbehla do brány.

„Vieš, koľko sa treba učiť, aby si sa naučil azbuku?“ povedal Serioža. „Musíš sa učiť celý rok.“

„Tak je po vašich listoch aj po vašej Sibíri.“

„A nie, aby si vedel,“ odvetil Serioža. „Mám veľkého kamaráta, dnes k nám príde a list napíše.“

„Klameš,“ povedal chlapec. „Ako sa volá tvoj kamarát, ako?“

Nastalo ticho.

Ešte chvíľa, a už by sa bol rozľahol víťazo-

slávny hlas zlomyseľného chlapca, ale nedovolil som, aby sa to stalo. Nie, nebolo to v mojej povahe.

Vyškriabal som sa na kamenný podstavec a prepchal som hlavu pomedzi tyče.

„Volá sa Jura, aby si vedel,“ zakričal som. „Svetové meno.“

Chlapec začudovane otvoril ústa, ako keď poľovníckemu psovi ujde zajac. Serioža, ako pravý džentlmen, mlčal.

Zoskočil som na zem a šiel som domov.

Neviem prečo, ale mal som dobrú náladu. Bolo mi veselo. Ba aj spievať sa mi chcelo.

Prel. NAĎA ŠOLTÝSOVÁ

JÁN KORENKO

Ako robiť dve roboty

„Podme!“ súril Silko. Natahoval dlhý krk oblúkom nahor i nadol a vrtel sa z boka na bok. Skúšal, či sú v poriadku všetky kolieska a lanká. Pred začiatkom si každý má overiť, či je dobre pripravený na prácu.

„Podme,“ povedal Janko Slamka. „Roboty je nad hlavu.“

„A moja suknička?“ Šašinka sa div nerozplakala. Ako sa ukáže svetu v roztrhanej sukničke a blúzke?

„Dohovorili sme sa, že ideme stavať dom,“ zabručal Silko.

„A čo moja suknička?“ zavzlykala Šašinka.

Prihopsal Šaško. „Začneme zajtra. Po búrke i tak nebude skoro pršať. A ty,“ obrátil sa k Šašinke, „daj sa zatiaľ do parády.“

„Čo ja viem?“ ohlásil sa Tučko. „Každá vec má byť taká, aká má byť.“

„Čo je to za reč?“ prikotúľal sa Šaško k Tučkovi. „Zajtra, či dnes?“

Neobyčajné záclony

MICHAL NADUBINSKÝ

Človek by si myslel, že keď mu deti trocha podrastú, dostanú konečne rozum. Aj ja som sa dlhý čas nádejal, že už to s nimi bude len lepšie a lepšie. Ale pravdu majú tí, čo vravia: malé deti — malé starosti, veľké deti — veľké starosti.

Vari niet toho dňa, čo by niečo nevyviedli. Väčšia sa mi už chystá ne jeseň do naozajstnej školy, a včera mi odmietla byť dcérou. Chvíľu som ju presviedčal, že to tak nejde, lebo čo by bolo, keby som ja z ničoho nič odmietol byť jej otcom, alebo moja žena Kamila mamou? A aký chaos by ešte nastal, keby tak aj iní rodičia odmietali byť mamami alebo otcami!

Ale keď si to Miška nijako nedala vyhovoriť, skúsil som teda, že zistím, čím vlastne chce byť.

„Záclonou v našej detskej izbičke!“ vyhlásila, akoby sa na to už dávno pripravovala, a uvzato trvala na svojom.

Poznám svoje dcéry dobre a viem, že sú tvrdohlavejšie vari než ja, nuž som radšej súhlasil, len aby som sa nemusel hádať a napokon ich presviedčať remeňom.

Keď už tak chce byť tou záclonou, nech si ňou je!

Vzal som pekne nožnice, že odstrihnem potrebnú dĺžku, ale Miška bola ešte aj prikrátka, keď som ju primeral k oknu. No predsa som z nej musel trochu zahrnúť, aby som ju mohol zavesiť.

Keď už bola v okne, vidím, že nie je len krátka, ale ani šírkou nevystačí na jedno obločné krídlo. Našťastie táto premena sa tak zapáčila jej mladšej sestričke Mirke, že tiež chcela byť záclonou.

Urobil som s ňou teda to isté, čo s Miškou, hoci Mirka bola ešte kratšia ako jej sestra. Ale záclony to boli napriek tomu výborné: krásne tlmili ostré slnko, v izbičke sa rozhostilo príjemné šero a chládok.

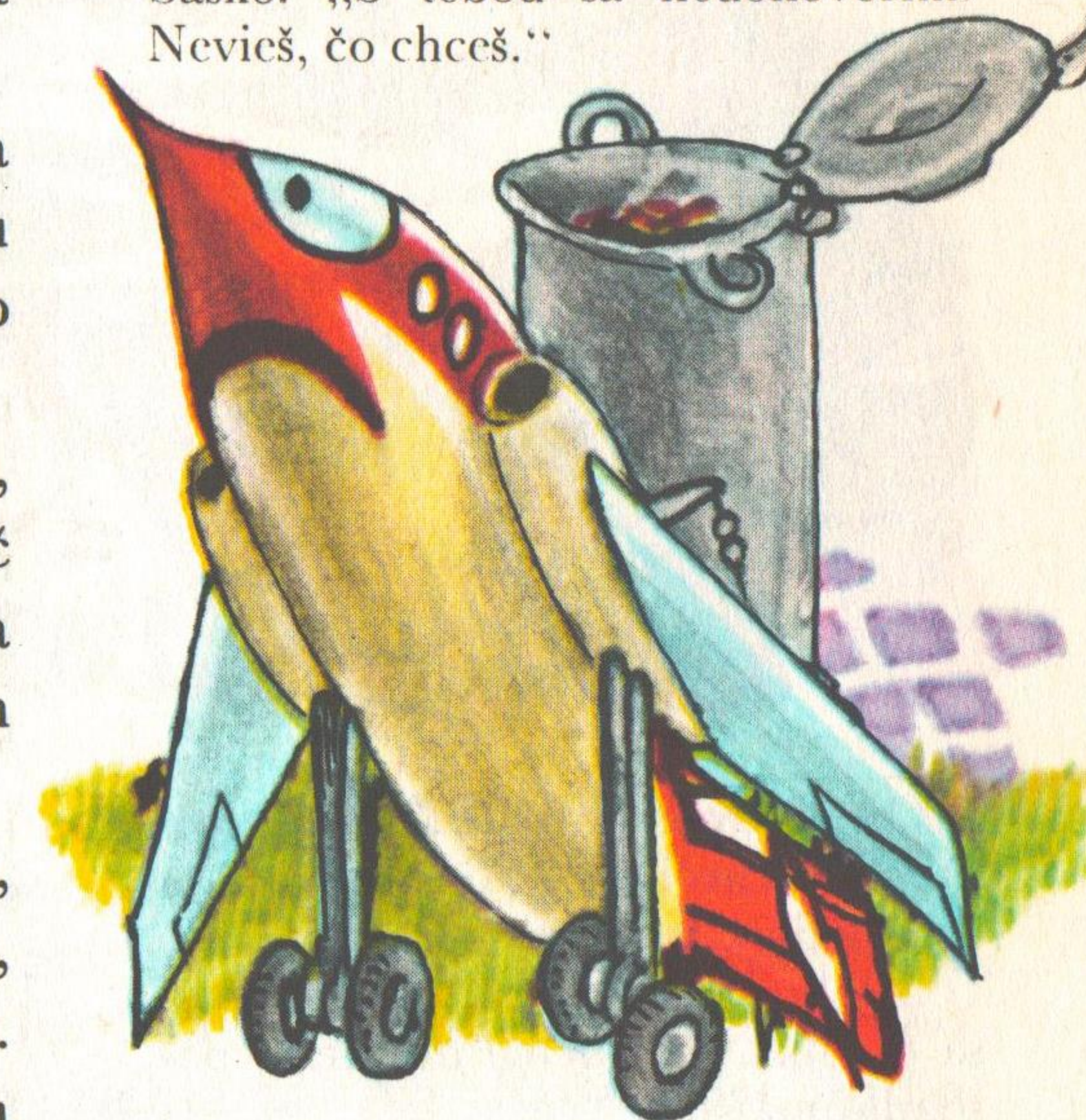
Bol som ohromne rád, že sa to všetko tak dobre vyvinulo, lebo záclony navyše ani nehovoria, nelozia po človeku a na nič sa ho nevypytujú. Posadil som sa pekne-krásne do kresla vedľa okna a vzal som do rúk rozčítanú knihu, že konečne budem mať trochu pokoja.

Ale keď je u nás ticho, hneď je to podozrivé. Mne to, pravdaže, ani tak podozrivé nebolo, lebo ja som vedel, o čo ide, ale moja žena Kamila zaraz prikvitla nespokojná do izby. Nové záclony zbadala hneď, ale namiesto toho, aby sa potešila ako vždy, keď nám v byte pribudne niečo nové, pustila sa nielen do mňa, ale aj do záclon:

„Dnes,“ zaváhal Tučko. „Alebo zajtra.“

„Ech!“ mávol rukou nahnevaný Šaško. „S tebou sa nedohovorím. Nevieš, čo chceš.“

„Ja... ja nechcem nič,“ ohradil sa Tučko. „Budem robiť to, čo ostatní.“ „Budem, budem...“ srdí sa Šaško a potom sa obráti na Pípku: „A ty si za čo?“

„Do práce i na ulicu sa má každý slušne obliecť,“ odpovedala Pípka. „Opýtaj sa, koho chceš.“

„Moja reč!“ zvolal radostne Tučko. „Kto si neváži veci, neváži si ničoho.“

„Hurá!“ Šaško až podskočil od radosti. „Šašinka, Vanka, Tučko, Pípka a ja sme za. Stavať sa začne zajtra.“ Usmieva sa, teší sa, že dnes bude mať ešte voľno. Potúla sa po kopcoch a záhradách, poobzerá, čo nové od tých čias, ako ho strčili medzi nepotrebné veci.

„Tak som to nemyslela,“ pípla Pípka.

„Ja som za robotu,“ zarapotal Tučko.

„Povedali sme dnes, teda aké zajtra?“ durdí sa Silko. „Práca sa nemá odkladať bez vážnej príčiny.“

„Počkajte!“ zvolal Janko Slamka. „Dá sa robiť to i to.“

„Kto dve veci naraz robí, ani jednu nedorobí,“ pochybuje Šaško.

„A len skúsme!“ nedal sa pomýliť Janko Slamka.

„Ja som za,“ potešil sa Silko.

Ostatní tiež súhlasili. Iba Šaško sa nahlas zachechtal: „Hehehe! Keď sa ti to podarí, prvý vezmem lopatu.“

„Dobre, Šaško, počulí sme,“ usmial sa Slamka. „Pôjdeme do mesta pohľadať majstrov.“

„Hehehe, huhuhu, hohohó!“ rozosmial sa Šaško, až sa chytal za brucho.

„Nehohókaj!“ okríkol ho Slamka. „Ešte si nepreskočil.“

„Kto ti bude robiť, keď budeme v meste?“ Šaško sa znova pustil do smiechu.

„Silko,“ pokojne odvetil Janko Slamka. „Kým budeme v meste, môže vykopať základy. Čo ty na to, Silko?“

„Rozumná reč,“ zarachotil Silko. „Ibaže ja kopať neviem. Ja hlbím.“

„Dobre, budeš teda hlbíť. No čo, Šaško, prešiel ti smiech?“ opýtal sa Janko Slamka Šaška, ktorý stojí ako pribitý do zeme.

„Čo som sľúbil, splním,“ povedal Šaško a šiel hľadať lopatu.

„Ja pomôžem, koľko môžem,“ pripojil sa Tučko a spustil motory.

„Poďme,“ oprel sa Silko čelustou o zem a všetkými zubami sa zahryzol do trávniku.

„Ja vám budem písať,“ rozveselila sa Píпка.

„Jaj!“ podskočil Šaško a dlaniami si zakryl uši. „Radšej pekne vyhrávajú.“

Píпка stisla prvý gombík a celá stráň sa rozospievala.

Ilustruje Ondrej Máriássy

„Už aj nech ste dolu! Čo sa vám rozum čistí?! Prečo si tie deti postrkal do obloka?“

Márne som žene vysvetľoval a prehovárал ju, aké sú to vzácne, krásne a neobyčajné záclony, jednoducho nechcela o tom ani počuť. Tak sa nahnevala, že ju neprekvapilo ani to, keď mi prišla nečakaná pomoc: záclony prehovorili ľudským hlasom a presvedčali mamu, že je všetko v najlepšom poriadku.

Ženy však zrejme uznávajú len svoj poriadok, a tak som musel voľky-nevoľky nechať knihu knihou, zvesiť záclony a rozprávať sa s nimi o všeličom možnom, ale najmä nemožnom, až kým nezaspali.

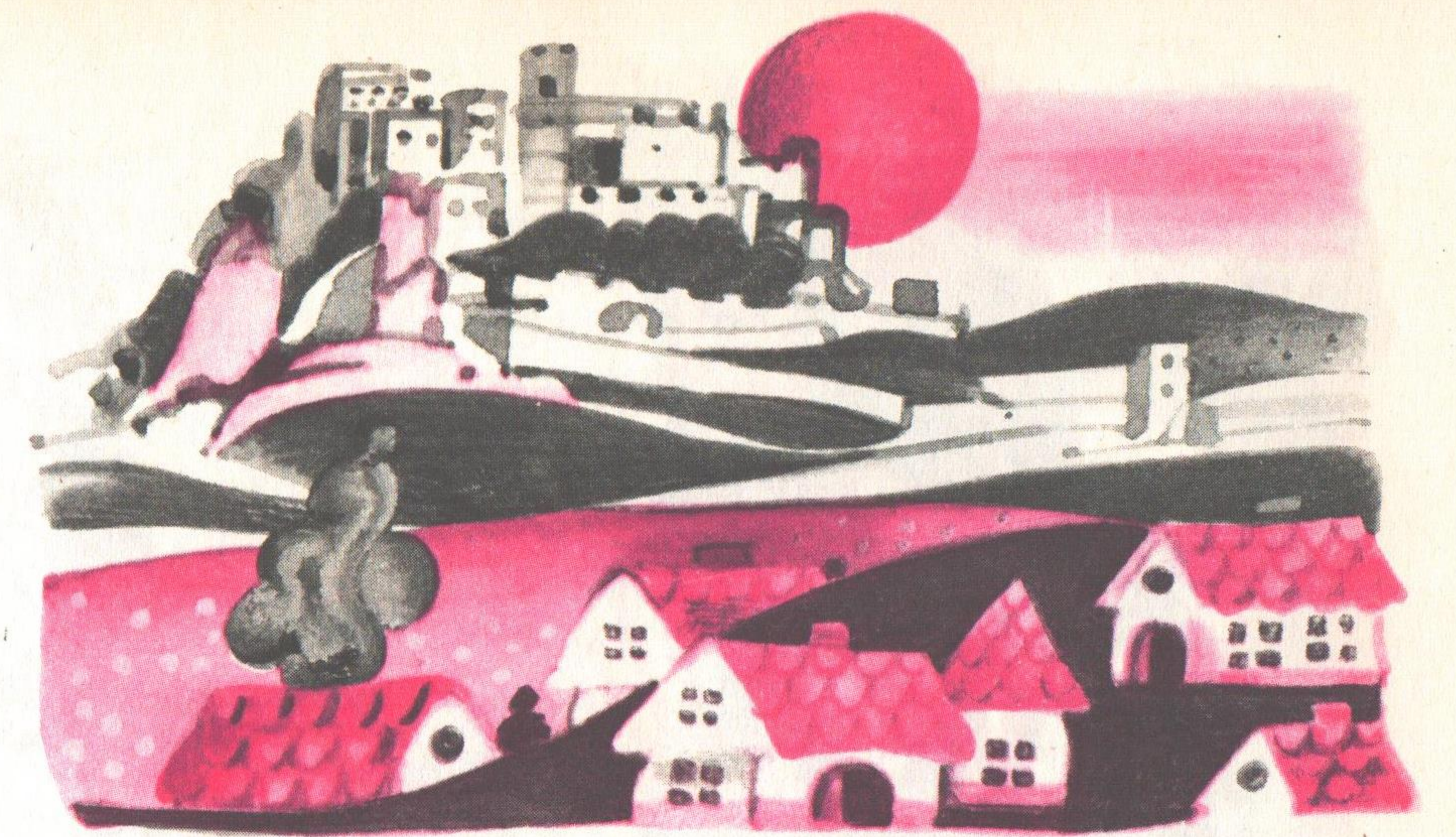
Vlastne myslím, že som to bol ja, kto zaspal, lebo aj vo sne som cítil, ako ma tie potvorské záclony ovievajú, strapatia

a štekliа na tvári. No ak je človek unavený, čo by sa tam dal vyrušovať nejakými nezbednými záclonami? Ale ak naozaj konečne neprestanú, budem ich musieť ešte v noci poriadne vyprať, nech sa aspoň trochu môžem vyspať.

Pirohy pre kráľa Mateja

JÁN ŠTIAVNICKÝ

Nie vždy bolo veselo pod Spišským hradom. Najmä vtedy nie, keď na ňom vládol taký človek, ako bol lúpežný rytier Roland. Kde len mohol, tam ozbíjal cudzích kupcov. Keď sa tí začali Spišu vyhýbať, pustil sa Roland do drancovania okolitých dedín. Zo všetkých osád a dedín mu najväčšmi ležal v žalúdku Granč. Jednak preto, že v ňom žili šikovní gazdovia, ktorí mali vždy plné sýpky, ale i z toho dôvodu, že pri prvom Rolandovom nájazde na Granč sa chlapi na jeho drancovanie nepozerali so založenými rukami. Každý uchytil, čo mu prišlo do ruky, a bez strachu sa pustili do Rolandových ľudí. Traja z jeho ozbrojencov rovno v Granči naposledy vydýchli a dobrý tucet sa vrátil na Spišský hrad s ranami, ktoré ich nadtľho pripútali na lôžko. Roland zúrnil, bil pästou po stole a prisahal Granču pomstu. A veru ju aj splnil. Gazdom bral obilie rovno z poľa, remeselníkom tovar skôr, ako s ním prišli na jarmok, a hradná kuchyňa neraz piekla mäso z hoviadok, ktoré sa predtým pásli v grančskom chotári. Dedina chudobnela a bieda sa stále smelšie usádzala za stoly.

Vtom na Spiš prišiel so svojím sprievodom kráľ Matej. Keď sa to do počul Roland, akoby si vyzliekol hadiu kožu. Obliekol si najkrajšie šaty, pripravil pre kráľa dary a sprevádzaný svojimi zlosynmi, ktorí sa teraz správali veľmi pokorne, vyšiel kráľovi v ústrety. Stokrát pred ním zopakoval sľub vernosti a oddanosti a sám sa ponúkol, že bude kráľa a jeho družinu

obsluhovať so svojimi ľuďmi dovedy, kým sa Matej nerozhodne opustiť Spiš.

Lenže o príchode kráľa Mateja sa dozvedeli aj obyvatelia Granča a vyslali za ním svojho staručkého richtára. No Rolandovi ľudia neprepustili richtára z Granča ku kráľovi. Vyhnali ho skôr, než sa mohol dostať k jeho šiatru.

„Roland má rozum za troch bosorákov,“ vykladal smutne richtár po návrate do dediny. „Kráľovi ponúkol svoje služby, aby sa k nemu nikto nedostal. Nečudo, že si potom pán kráľ bude myslieť, že okolo Spišského hradu vládne samý pokoj.“

„Musíme sa dostať ku kráľovi!“ volali ľudia, keď si vypočuli richtára.

„Veď hej, ale ako?“ vzdychol si richtár poučený trpkou skúsenosťou.

„Šikovnosťou!“ vykročil pred neho Drug, mladý a silný chlap.

„Nuž keď je tak, nech ťa šťastie sprevádza!“ pozdravil smelca za celú dedinu richtár. „Povykladaj kráľovi Matejovi podrobne o našej biede. On už nájde v svojej kráľovskej hlave spôsob, ako nám pomôcť.“

Drug cez lesy prešiel k čistine s kráľovským šiatrom a celý deň potajomky sledil, ako by sa mohol nepozorovane dostať ku kráľovi Matejovi. Rolandovi ozbrojenci ho však zbadali a tak ho zbičovali, že sa ledva polomŕtvy vrátil do dediny. Keby nie zelín, ktoré mu baba prikladala na rany, možno by bol naveky mrzákom.

„Čo len budeme robiť?“ horekovali ľudia v Granči, keď sa dozvedeli, ako mocný a šikovný Drug pochodil.

„Múdra rada nám chýba,“ utrúsil ktorýsi zo starcov.

„Len kde ju kúpiť? Taký tovar nevozia ani kupci z Poľskej.“

„Hen na Branisku žije pastier, ktorý už i na to zabudol, kedy mal sto rokov. Čo zájsť tak za ním?“

Zašli Grančania na Branisko, ale radu od starého pastiera nedostali. Len toľko im povedal, aby k nemu poslali najšikovnejšiu gazdinú z dediny. Vybrali podrichtárku. Zuza, lebo tak sa gazdiná volala, celý póldeň presedela s pastierom. Keď sa vrátila do dediny, poprosila richtára, aby celú krivdu dal spísať potulnému študentovi.

„Ako ju len najjasnejšiemu kráľovi prečítaš,“ vyzvedal sa richtár, „keď sama ani jedno napísané písmeno nepoznáš?“

„Sám kráľ Matej to urobí.“

Richtár sa uspokojil s odpoveďou a za pomoci ostatných chlapov z Granča našiel

potulného pisára, ktorý celý deň spisoval krivdy, čo na dedine spáchal rytier Roland zo Spišského hradu.

Zuza vzala od študenta popísané papiere a doma sa pustila do varenia pirohov. Potom ich vložila do hlinenej misky, sadla na voz a rozkázala paholkovi:

„Žeň, akoby si mal zratovať celú dedinu!“

„A kde mám ísť?“

„Rovno k šiatru kráľa Mateja.“

„Roland mi za to odtne hlavu,“ strachoval sa paholok.

„Neboj sa. Ako v zdraví odchádzame, tak sa aj v zdraví vrátíme.“

Naveľa—naveľa sa dal paholok nahovoriť a pohnal kone k čistine, na ktorej stál kráľovský šiator. Keď ta dorazili, Rolandovi ozbrojenci sa im postavili so zlovestným výrazom v tvári do cesty.

„Ku komu idete?“

„Kráľovi Matejovi nesieme jeho obľúbené pirohy,“ odpovedala ozbrojencom Zuza. „Pri tej príležitosti mu chceme povedať, ako sa pán Roland o nás stará.“

„Počkajte! Ideme za svojim pánom.“

Keď si Roland vypočul, kto a prečo chce ísť ku kráľovi Matejovi, usmial sa a riekol:

„Laľa! K rozumu prišli v Granči. Keď chcú ďakovať, sám musím byť pri tom.“

Obliekol sa, vyšnuroval a podišiel k Zuze, ktorá s voňajúcimi pirohami stála neďaleko šiatra. Sám na ne lačno pozrel, ale vzápätí prehltol lakomé sliny a kývol na gazdinú, aby ho nasledovala. Spolu vošli do kráľovského šiatra, kde kráľ Matej po poľovačke odpočíval.

„Najjasnejší môj panovník!“ vystrúhal rytier Roland poklonu. „Gazdiná z Granča, ktorý leží kúsok od Spišského hradu, vám priniesla vaše obľúbené pirohy. Čo k tomu treba povedať, riekne sama.“

„K dobrým pirohom,“ zašvitorila Zuza, „len dobrú chuť. Ostatné sa dozvie náš najmilostivejší pán kráľ sám.“

„Voňajú,“ potiahol nosom kráľ Matej a tvár sa mu rozžiarila. „Hneď z nich ochutnám.“

Kráľ Matej sa pustil do pirohov, ale čo jeden prehrýzol, v každom našiel kúsok papiera a na ňom napísanú sťažnosť na rytiera Rolanda a jeho ľudí zo Spišského hradu. Pretože mal pirohy rád, jedol ich dovtedy, kým sa neukázalo na mise dno. S pojedenými pirohami, bez toho, aby Zuza otvorila ústa, dozvedel sa i o sťažnosti z Granča. Ani si krivdy dva razy neprečítal, len rovno rozkázal, aby rytiera Rolanda pod dozorom odvedli do kráľovského sídla. Aký trest mu vymeral, to sa v Granči nikdy nedozvedeli, zato od pána Spišského hradu mali naveky pokoj.

Od tých čias v Granči na meno Mateja varia v každom dome pirohy. Gazdiné sa pretekajú, ktorá navarí lepšie, hoci ich nenosia kráľovi Matejovi, ale len svojim blízkym.

Čo mi rozprával starý otec

Písal sa rok 1917. Rok veľkých udalostí. Rok, ktorý znamená začiatok nového slobodného bytia. Ťažký rok. Utrpenie, slzy, krv...

V Smolensku, štyristo kilometrov vzdialenom od Moskvy, vstúpil môj starý otec do boľševickej strany. O Smolensku sa hovorilo, že kto ho dobyje, má otvorenú cestu do Moskvy. Cez revolúciu odohrali sa tu najťažšie boje. Trinásť ráz ho obsadili bieli, trinásť ráz červení.

Starý otec po vstupe do Červenej armády dostal červenoarmejskú uniformu, pušku, náboje. V meste bolo treba za každú cenu udržať tri oporné body: Uspenský sobor, v hradbách smolenskej pevnosti Nikolskú bránu a most cez Dneper.

Starého otca zaradili do druhej čaty ako zástupcu veliteľa Vasiľa z Litvy. Jeho vojaci mali za úlohu brániť továreň na výrobu hodínok.

Vykopali zákopy a vyčkávali. Odrazu pribehnú k veliteľovi dvaja chlapi. Sotva lapajú dych, jeden z nich hlási:

„Bieli sú tu! Čoskoro sa zjavia! Sú v štvornásobnej prevahe!“

Vasiľom trhlo. Vybehol von a zakričal:

„Zamaskujte zákopy! Zhotovte rýchlo panákov a založte im na hlavy čiapky! Keď sa bieli priblížia, vystrčte ich! Čo bude ďalej, uvidíte!“

Starý otec sa pustil do práce. Dreva bolo dosť a ani o slamu nebola núdza. Panákov mali raz-dva hotových.

„No teraz už môžete prísť,“ mädlil si ruky starý otec.

Do napätého ticha zrazu zaznel výkrik: „Už idú!“

Bieli postupovali, ale odrazu zahlahli. Niečo sa im nepozdávalo. Vtom červení s pokrikom „huráá!“ zodvihli panákov. Zaznela salva z pušiek. Červení odpovedali granátmi. Bieli ďalšou salvou.

Všetky panáky padli. Vtedy bieli vyskočili zo zeme, ale... Ozvala sa maximka, naraz s ňou pušky i výbuchy desiatok granátov. Bieli len robili kotrmelce a jeden po druhom otrčali päty.

Lenže s tým, čo nasledovalo, nik nerátal. K maximke dopadol granát a Alexander znehybnel. Poručík Sergej vyskočil zo zákopy, ale i toho zasiahla guľka. Starý otec s ďalšími ustúpili k Uspenskému soboru a odtiaľ prudkým svahom k Dnepru. Museli sa prebiť k mostu.

Podarilo sa im to. Tam sa spojili s ďalšou skupinou červených. Útok bielych odrazili, udržali Smolensk.

Po revolúcii sa vrátil domov. S ostatnými pokrokovými občanmi pomohol založiť komunistickú stranu vo svojom rodisku. Za propagáciu Sovietskeho zväzu dostal zlatú medailu.

Rastislav Štilla, 12-ročný,
ZDŠ pri PF, Banská Bystrica

Kráľ a jeho dobrí služobníci

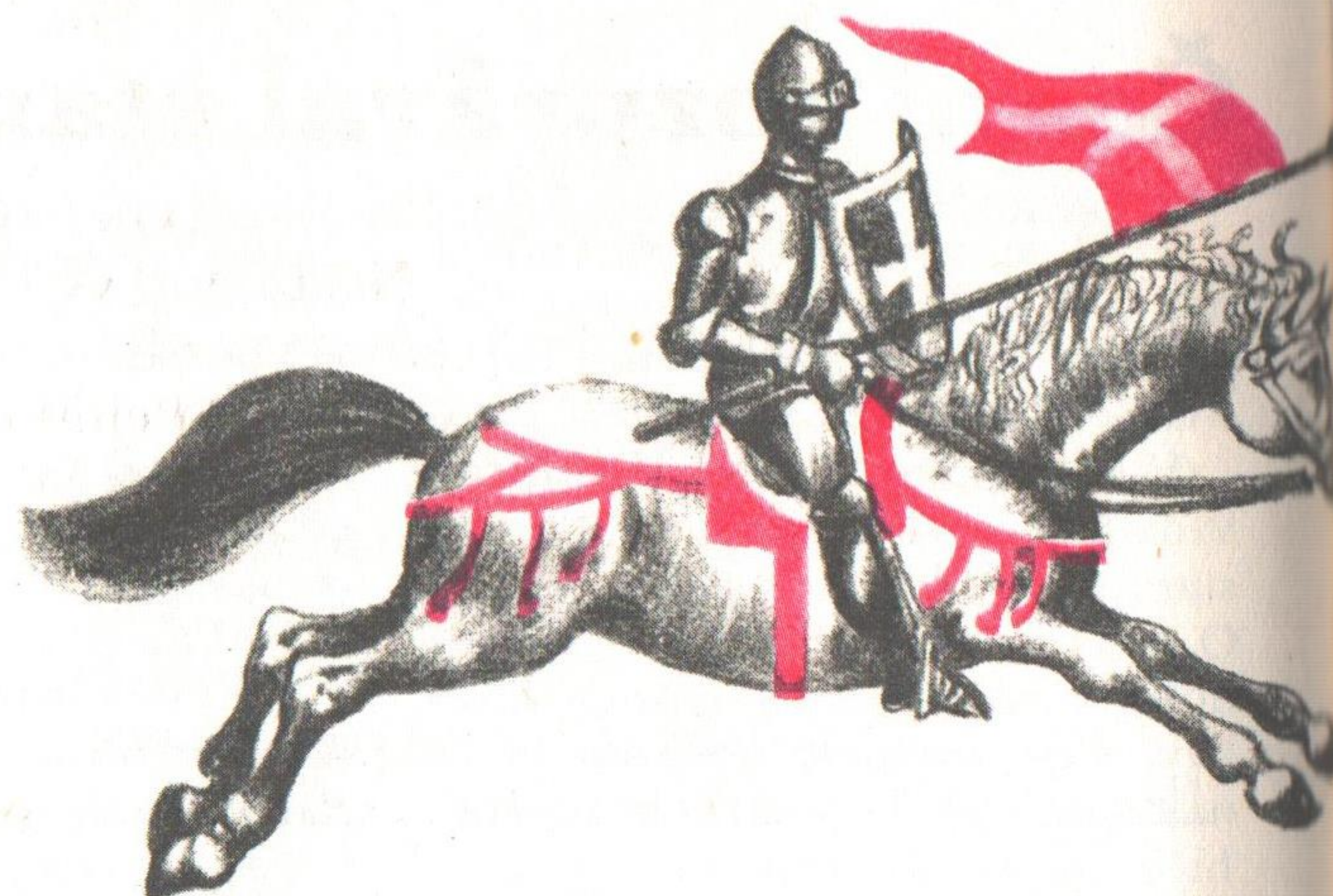
Čo udivilo veľkého cisára s bradou?

Keď sa nablýskaní západoeurópski rytieri už nadostač nasýtli vzájomných zápasov, rytierskych hier, ustavičných drobných vojen, keď už nemali dosť poddaných, ktorí by na nich pracovali, vymyslel pre nich pápež Urban II. novú hru: bojovú cestu na Východ. V ďalekom Francúzsku, v meste Clermont, vystúpil na vysoký stolec a pred množstvom rytierov vykrikoval: „Pozrite sa okolo seba. Žijete tu v krajine, ktorá je stiesnená z jednej strany morom a z druhej horami, v krajine, ktorá len ťažko môže užiť takéto množstvo ľudí, lebo sotva živí tých, ktorí obrábajú pôdu... Začnite výpravu do Palestíny, do Svätej krajiny.“ A pápež ešte všakovako presvedčal francúzskych rytierov, aby šli do ďalekej krajiny, cez ktorú musel prejsť v tom čase každý, kto sa chcel dostať z Ázie do Afriky. Bola to totiž krajina, o ktorej kresťania verili, že je rodiskom Krista, a v tom čase ju vojensky obsadili pohanskí seldžuckí Turci. No a týchto chcel odtiaľ pápež vyhnať.

Mnohí ohnivú reč pápeža vzali celkom vážne. Začali si na svoje oblečenie pripínať svietiace a blýskavé veľké kríže z hodvábu, zlata a všelijakých látok, namaľovali si kríže i na vojenské štíty a ľudia ich podľa toho čoskoro nazývali „križiaci“. Bojové rytierske vojská s krížom na prsiach i na chrbte začali 12. apríla roku 1096 vyše dvestoročný vojenský výboj Európanov do dnešných arabských krajín. Nastali veľké dobyvateľské vojny, cesty náboženských fanatikov, rytierskych hrdlore-

zov, ale aj ľudí vnímavých, ktorí do Európy z Východu priniesli veľa vedeckých a technických vymožeností, medzi iným aj sladučky cukor, ktorý Európania ešte nepoznali.

Na Veľkonočné sviatky roku 1189 sa zhromaždilo obrovské vojsko z Anglicka, Francúzska a Nemecka, aby sa vydalo už na tretiu veľkú križiacku výpravu. Na jeho čele stál najmocnejší panovník vtedajšieho sveta — cisár Fridrich, ktorého prezývali Barbarossa, lebo nosil ryšavú bradu. Mnohotisícová armáda sa pohla pozdĺž Dunaja. Jedným z jej oddychových táborov bolo i predmestie našej Bratislavy — Petržalka. Naši predkovia, na čele s kráľom Belom III., usilovali sa čo

Križiacky jazdec v plnej zbroji.

najpohostinskejšie privítať ryšavého cisára. V srdečnosti sa veľmi chcela predbiehať aj kráľovná, ktorá sa narodila v Anglicku a u nás chcela ukazovať, akú má „panskú výchovu“. Bratislava sa jej zdala málo dôstojná na príbytok jeho cisárskej výsosti, a tak mu prichystala dom vo výstavnejšom meste,

v Ostrihome, ktorý bol vtedy strediskom cudzineckého ruchu. Dom vystlali červenými kobercami, na steny dali nalepiť tapety z hodvábu s obrázkami psíkov a poľovačiek, do jednej izby dali veľikánsku a širokú pohodlnú posteľ. V drsnej, až primitívnej dobe 12. storočia bol to iste neslýchaný komfort, o ktorom sa bradatému cisárovi ani nesnívalo.

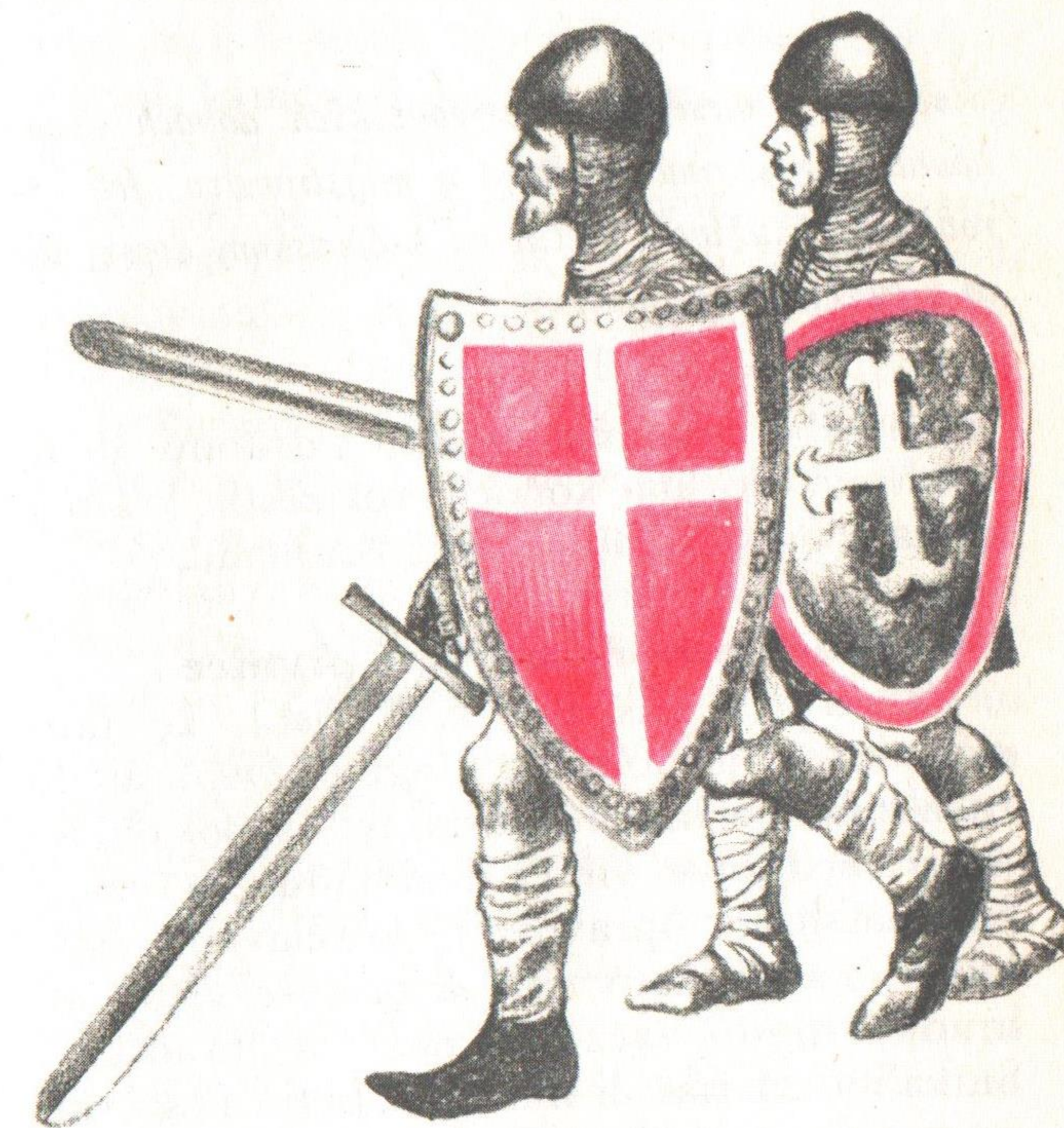
Utopenie v múke

Najväčšie prekvapenie však pripravil cisárovi sám kráľ Belo III. Daroval armáde veľké množstvo vozov naložených potravinami, najmä mäsom a múkou. Z veľkého množstva múky daroval cisár celé dva domy-sýpky ostrihomskej chudobe. Tí sa tak lačno vrhli na sýpky, že ešte v ten istý deň vyťahli z pšeničnej múky utopených a udusených troch ľudí. A veľký bradatý cisár sa nevedel vynačudovať: ako je možné, že z nedávneho chudobného kráľovstva, kde králi nemali ani bohaté paláce, ani veľké služobníctvo, sa za krátky čas stala bohatá a nasýtená krajina. Uhorský kráľ mu na dlhých poľovačkách a prechádzkach ukazoval, v čom spočíva tajomstvo tohto veľkého skoku k bohatému stolu. Nech to však rozoberali z ktorejkoľvek strany, vždy im vychádzalo len jedno: hlavnými „čarodejníkmi“, ktorí prinášali na kráľovský stôl všetko, neboli len úrodné polia, rieky plné rýb či lesy a háje plné zveriny. Boli to ľudia a znova ľudia; pracovití a príčinliví, ale čo je najhlavnejšie — slobodní. Verní, slobodnejší a zorganizovaní služobníci boli pevnou oporou kráľa i krajiny, studnicou bohatstva i bohatých hradov.

Leniví mnísi a rytieri

Keď múdri radcovia zasadli, aby poradili uhorskému kráľovi, ako vybudovať bohatý dvor, predovšetkým vzali si na pomoc malú násobilku. Rátali a rátali, až celkom presne vyrátali, že treba tridsať roľníkov, aby mohli užiť jedného človeka, ktorý neorie a neseje. Panovníci na Západe to vyriešili tak, že nepracujúcemu šľachticovi alebo mníchovi prideliť takýchto 30 roľníkov aj s pôdou, a títo

pekne pánov živili. Rytieri a kňazi sa však natoľko rozmnožili, že zakrátko už nebolo ani roľníkov, ba ani pôdy, a tak mnohé štáty, ktoré šli takouto hospodárskou cestou, sa rozsypali a zanikali. To všetko už múdri radcovia poznali, a preto presvedčili uhorského kráľa, aby vyskúšal iný spôsob, ktorý už predtým začali praktizovať veľkomoravskí Slovania a ich králi. Panovníkovi poradili: „Nedávaj šľachte a pánom pôdu a roľníkov. Všetko si ponechaj pre seba ako najväčší pán v krajine. Nech všetci, čo hospodária na poli, odovzdávajú zrnno, múku, dobytok a potraviny tebe a ty už sám rozdeľuj výživu mníchom i šľachticom, ktorí ti budú slúžiť a pre teba bojovať. Takto si lepšie zabezpečíš ich vernosť“. Radcovia mu poradili i praktickú cestu, ako to možno zorganizovať. Roľníci majú všetky svoje výrobky doniesť do kráľovských hradov, ktorých je v krajine oddávna niekoľko a ktoré budú strediskami celého verejného života. Tam teda kráľ posadil svojho úradníka — volal sa župan,

Križiak-pešiak sa v boji chránil veľkým štítom.

Slovenskí remeselníci v stredovekých dobách dosahovali nezvyčajnú zručnosť a majstrovstvo. Ich výrobky sa používali nielen na kráľovskom dvore, ale aj v cudzích krajinách.

vojenského kapitána, vojakov i drábov, ale aj poštárov, čo na koňoch roznášali kráľove rozkazy od jedného hradu k druhému.

Vyjedené komory a vypité pivnice

Za krátky čas náš kráľ zistil, že táto organizácia je dobrá a funguje. Dvakrát do roka roľníci priniesli do hradných sýpok obilie, mäso, med, pivo, víno a medovinu. Na rozkaz župana hrad opravovali, udržiavali cesty, ktoré spevnili kamením, a pretože viedli od hradu k hradu, začali ich nazývať „hradské“. Stavali a udržiavali mosty, kopali i murovali opevnenia, strážili, a keď bolo treba ísť do vojny, každý desiaty junák z hradného ľudu nastúpil do kráľovho vojska.

Keď boli kráľovské sýpky, pivnice i stajne plné, prišiel si pekne pán kráľ i so svojou družinou a stálym vojskom na hrad, tu si zasadli i jedli a pili, pokiaľ všetko nevyjedli a nepopili. Kráľ zatiaľ „vládol“: prijímal ľudí, riešil spory a hádky, povyšoval, odmeňoval alebo trestal. A aby sa nedajbože niekedy nestalo, že kráľ príde a nebude mať na hrade všetko pripravené, tak presne ustanovil, aké bude mať kto z jeho hradných ľudí povinnosti, služby. Preto s hradom a dvorom spojených ľudí začali nazývať služobníkmi, dvorníkmi. Každý z nich pekne žil v svojej dedine, celý rok obrábal pôdu, a keď bolo treba, prišiel na hrad poslúžiť svojmu kráľovi a priniesť mu potrebné veci. Postupne boli králi stále rozmarnejší

i náročnejší. Už im nestačili iba plné komory a pivnice, chceli aj veľa služobníkov rôzneho zamerania. Len posúďte sami.

O tých, čo žemle piekli, zbrane kovali i kráľa kúpali

Medzi služobníkmi bývalo najviac kuchárov, ktorí varili i piekli, rezali dobytok i hydinu a starali sa o žalúdok panstva. Patrili k nim mlynári i pekári, pivovarníci, sladovníci, chmelári, práči bielizne, ale aj takí, ktorí nosili za kráľom medené kotly, aby si nemusel oblizovať prsty a mohol si ich poumývať. Boli tu aj tlmočníci, a napokon šašovia a speváci, ktorí spoločnosť bavili. Keď bol pán kráľ sýty, išlo sa na poľovačku a rybačku. V hradných

dedinách už boli pripravení psiari, sokoliari, kráľovskí hájníci, rybári, pstružníci, rôzni lovci, strelci, honci, ktorých nazývali tiež beženci, jastrabníci, bobrovníci, vtáčnici a tí, čo lovili zver do sietí — sietari. V iných dedinách zasa sídlili takí služobníci, ktorí sa starali o kráľovské stáda koní, kráv, oviec a v lesoch pásli aj svine. Boli tu však i brtníci, včelári a tí, ktorí odovzdávali med i vosk na sviece. Popri rybároch kráľovi slúžili aj takí, ktorí sa nazývali „voderady“ — upravovali toky riek a potokov, odvodňovali i zavodňovali polia a hradné priekopy.

Kráľ ustanovil pre seba aj strašne veľa všakovakých remeselníkov, ktorí popri hospodárstve všeličo vyrábali a dodávali panovníckemu majestátu do jeho hradu. Skúste sami, ktorých remeselníkov budete ešte poznať. Pekne si ich vymenujeme, a ak niektorí budú pre vás neznámi, napíšte do Slniečka. Sú to: rudníci, jamníci, uhliari, kováči, štítári, tokári, struhári, bočkári, kadári, tesári, kolári, smolníci, dechtári, koželužníci, ševci, kožušníci, obuvníci, hrnčiarri, mečiari, výrobcovia lukov a kuší, kamenári, sedlári, výrobcovia osličiek a žarnovov, ryžovači zlata.

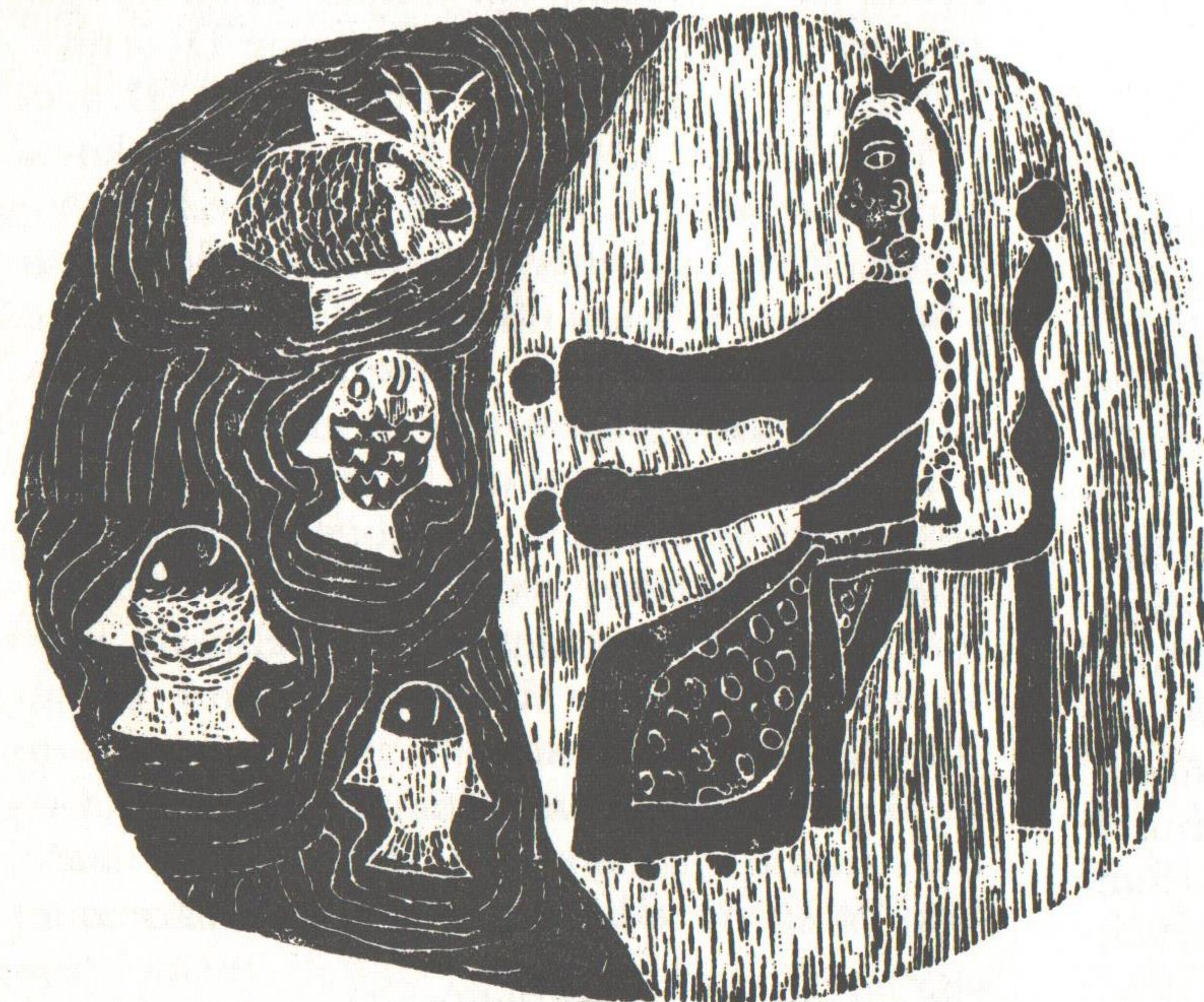
A teraz už celkom naisto viete, prečo máme u nás na Slovensku tak mnoho zaujímavých názvov našich dedín. Prečo máme Dvorníky, Dechtáre i Dechtice, Brezolupy, Dravce i Hrnčiarovce, Chrtány, Koláre, najvyšakovejšie Kováče i Kováčovce, Lovčice i Medovarce, Psiare i Rybáre, Smolenice, Sokolovce i Sokoľany, Strháre i Štitáre, Tesáre, Tlmače, Tovarníky, Voderady, Vozokany, Zlatníky, Žemliare i Žarnovicu — a to som celkom isto a naisto nevymenoval všetky. Tieto názvy nám zostali ako veľmi stará, tisícročná pamiatka na príčinlivých a šikovných slovenských služobníkov — roľníkov, pastierov i remeselníkov, ktorí vrchovato naplňali kráľovské paláce bohatstvom, hoci sami zostávali chudobní a skromní. Tieto názvy nám zostali ako pamiatka na náš slovenský jazyk, ako doklad, že v našej krajine žijeme od pradávna. (pokračovanie)

PÍŠE doc. dr. MATUŠ KUČERA, CSc.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Milí súťažiaci slniečkári!

„Každý z vás už zaiste začul hlas z osamotených veží, mnohí z vás videli jazerá ukryté v tóni hôr, počuli šumenia starých velikánov — stromov vyčnievajúcich nad okolitý les; so vzrušením ste vstupovali medzi opustené rozvaliny hradov, prípadne i do ich tajomných podzemných chodieb... Možno ste o nich počuli čudné historiky, neuveriteľné príbehy. Rozpráva si ich ľud, uchováva ju sa po dlhé stáročia v jeho pamäti. Rozprával ich ded vnukovi, prechádzali z pokolenia na pokolenie. Zabúdalo sa, čo bolo v nich skutočné a čo vymyslené, čo sa stalo a čo pridali ďalší rozprávači, vyjadrujúci v nich často skrytú a neuskutočniteľnú túžbu človeka.“ — To sú slová literárneho kritika Pavla Petrusa o povestiach a ich vzniku. Knihy povestí patria v slovenskej literatúre k vašim najobľúbenejším. **Napíšte nám, ktoré tri knihy slovenských povestí máte najradšej!**

Mária Matašová, 10-ročná, EŠU Prešov

Otázka č. 1: Koľko starých názvov mesta Bratislava poznáte a v ktorej knihe povestí od významnej slovenskej spisovateľky (v septembri oslávila 60. narodeniny) sa môžete o tom dočítať?

Otázka č. 2: HORÁM CIROK — tieto slová skrývajú mená dvoch popredných slovenských spisovateľov. Ktorých? Ktoré knihy povestí od nich poznáte?

Otázka č. 3: Slová MEČ, ZVON, SITNO sú súčasťou názvov kníh povestí slovenských autorov. Ktorých?

Vaše listy a odpovede s udaním adresy a veku čakáme do konca novembra. Zo správnych odpovedí vyžrebujeme desať výhercov a pošleme im knihy.

Správne odpovede na literárnu súťaž z 1. čísla ako aj mená desiatich výhercov uverejníme v decembrovom Slniečku.

Zahádam ti hádku

Studená hádanka

*Blýskavé sú, hladké,
nie sú lyžice.*

*Majú ostré nože,
nie sú nožnice.*

*Krájajú, a predsa
netrápi ich hlad.*

*Naškrabú ti cukru.
Ide z neho chlad.*

Čo je to?

Krátkotrvajúca hádanka

*Okrúhle sú, ozdobné,
mám ich za vedierko.*

*Kým ich slnko nezobne,
letia ako pierko.*

Čo je to?

Žiarivá hádanka

*Jedno visí pod oblohou,
druhé stojí s jednou nohou.*

Obe nám tvár rozsvietia.

Obe žiaria opreteký.

*Jedno dlhočizné veky,
druhé iba do leta.*

Čo je to?

Odpovede na hádanky čakáme do konca novembra. Troch výhercov odmeníme knihami.

Správne odpovede na hádanky z 1. čísla sú: VIETOR, TELEFÓN, ZMRZLINA. Knihu dostanú vyžrebovaní súťažiaci. Jana Nováková, Slovinky; Roman Valko, Lipt. Revúce; Jana Grbálová, Kolta.

Zápisník Slniečka

PLAKETY LUDMILY PODJAVORINSKEJ. Pri príležitosti Bienále ilustrácií BRATISLAVA 1979 udelil minister kultúry SSR Plakety Ludmily Podjavorinskej estónskemu vydavateľstvu Eesti Raamat, Medzinárodnej únii pre detskú knihu (IBBY) pri UNESCO, nakladateľstvu Albatros, dr. Františkovi Holešovskému, DrSc., českému výtvarnému teoretikovi a kritikovi, a dr. Dušanovi Rollovi, generálnemu sekretárovi Bienále ilustrácií Bratislava. Plaketa Ludmily Podjavorinskej sa udeľuje za zásluhy o rozvoj slovenskej socialistickej literatúry pre deti a mládež a za významný podiel na popularizácii slovenskej literatúry v zahraničí.

MEDZINÁRODNÁ PORADA. Súčasťou Bienále ilustrácií Bratislava '79 bola medzinárodná porada vydavateľstiev detskej literatúry a riadiacich orgánov vydavateľstiev z krajín RVHP. Jej súčasťou bolo sympóziu na tému Konštrukcia detskej knihy. Referát na túto tému predniesol šéfredaktor vydavateľstva Mladé letá dr. Juraj Klaučo.

ČITATELSKÝ TABOR UČŇOV-SKEJ MLÁDEŽE. V Pionierskom rekreačnom stredisku v Modre uskutočnil sa v auguste t. r. podľa maďarského vzoru I. letný čitateľský tábor učňovskej mládeže. Bratislavská učňovská mládež besedovala na ňom o najrozličnejších problémoch z oblasti kultúry a spoločenského života.

Slniečko Mesačník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58, 645-87. Šéfredaktor Ján Turan, zast. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 884 19 Bratislava, Gottwaldovo nám. 6. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

MIMORIADNA ČESTNÁ LISTINA H. CH. ANDERSENA 1979. Pri príležitosti Medzinárodného roku dieťaťa Medzinárodná únia pre detskú knihu zverejnila mimoriadnu Čestnú listinu H. Ch. Andersena, na ktorú československá sekcia z produkcie vydavateľstva Mladé letá navrhla knihu Eleonóry Gašparovej Ťažko je mustangovi, básnickú zbierku Miroslava Válka Veľká cestovná horúčka, básnickú zbierku Lubomíra Feldeka Jantárový svet, knihu Ruda Morica Rozprávky z ostrova orchideí a román Kláry Jarunkovej Tulák.

NOVÁ LITERÁRNA CENA. Pri príležitosti Medzinárodného roku dieťaťa vyhlásili socialistické národné sekcie IBBY Medzinárodnú cenu za detskú literatúru. Cena je tematicky zameraná na prózu zo súčasného života detí a bude sa udeľovať raz za dva roky. Prvý raz sa udeľí v roku 1980 pod záštitou Československej sekcie IBBY.

VIII. PIONIERSKY VÝTVARNÝ A LITERÁRNY TRENČÍN 1979. V dňoch 8. sept. — 8. okt. t. r. uskutočnila sa na Trenčianskom hrade v poradí už ôsma výstava pionierskych výtvarných a literárnych prác. Ocenené básne z tejto súťaže sme uverejnili v minulom čísle. V tomto čísle publikujeme prácu Evy Čobejovej z Banskej Bystrice, ktorá bola ocenená Cenou poroty.

JUBILEUM. 29. novembra t. r. dožije sa akad. maliar Jaroslav Vodrážka, nositeľ Ceny Fraňa Kráľa za ilustračnú tvorbu, významného životného jubilea — osemdesiatich piatich rokov. Jaroslav Vodrážka má neoceniteľné zásluhy o rozvoj slovenskej umeleckej detskej knihy hlavne ako jej popredný ilustrátor. Jeho pričinením získalo Slniečko v medzi-

vojnovom období vysokú výtvarnú úroveň, ktorá sa stala kritériom pre výtvarné vybavenie i ostatných detských časopisov a kníh. Pri tejto významnej príležitosti ubezpečujeme majstra Vodrážku, že na túto jeho zásluhu nezabúdame, a do ďalších rokov želáme mu ešte veľa životného času a dobrého zdravia.

VÝSLEDKY BIENÁLE ILUSTRÁCIÍ BRATISLAVA '79. Medzinárodná porota udelila Grand prix BIB '79 Klausovi Ensikatovi z NDR za ilustrácie ku knihe Der kleine Däumling. Päť zlatých jabĺčok (druhé významné ocenenie bienále) porota rozdelila nasledovne: Anno Mitsumasa — za ilustrácie ku knihe My Journey (Tokio 1978), Born Adolf — za ilustrácie knihy Akadémia pána Machulku (Bratislava 1978), Postma Lidia — za ilustrácie ku knihe De heksentuin (Rotterdam 1978), Taniuchi Kohta — za ilustrácie ku knihe Pim and the fiserbox (Tokio 1979), Wilbik Teresa — za ilustrácie ku knihe Moje próznovanie (Poľsko, 1979). Medzi výtvarníkmi, ktorí za svoje dielo získali Plaketu BIB '79, bola i slovenská ilustrátorka akad. maliarka Ľuba Končeková-Veselá.

Z NOVÝCH RUKOPISOV. Spisovateľka Krista Bendová dokončila rukopis svojej novej knihy pre deti a nazvala ho Rozprávky z Dúbravky. **NÁŠ TIP.** Redakcia Slniečka odporúča do pozornosti svojich čitateľov tretiu rozprávkovú knihu folkloristu a spisovateľa Klimenta Ondrejku — Zlatý vábnik.

KNIHA POVESTÍ. Vo vydavateľstve Tatran vyšla kniha bratislavských povestí, ktoré ich autor — zasl. umelec Rudo Moric — nazval Zvon lumpov.

O VTAKOVI OHNIVAKOVI

PISE A
KRESLI
O. ZIMKA

Nemal hniezdo,
lebo kde rosadi,

hned vznikol
poziar. Zaras
prišli dve - tri
požiarnické autá
a vták Ohnivák dosadil

Vták Ohnivák
od nepamäti
blúdil po svete som a sam.

A letel
ďalej.

Taliani sa veľmi
prelákli, keď sa
keo sopky padymili.
Ohnivák ich
polúboval a
odlelel.

poriadnu sprchu
a potom ten najčernejší
kasel.

Hnieztil
i v sopke
Vezuo.

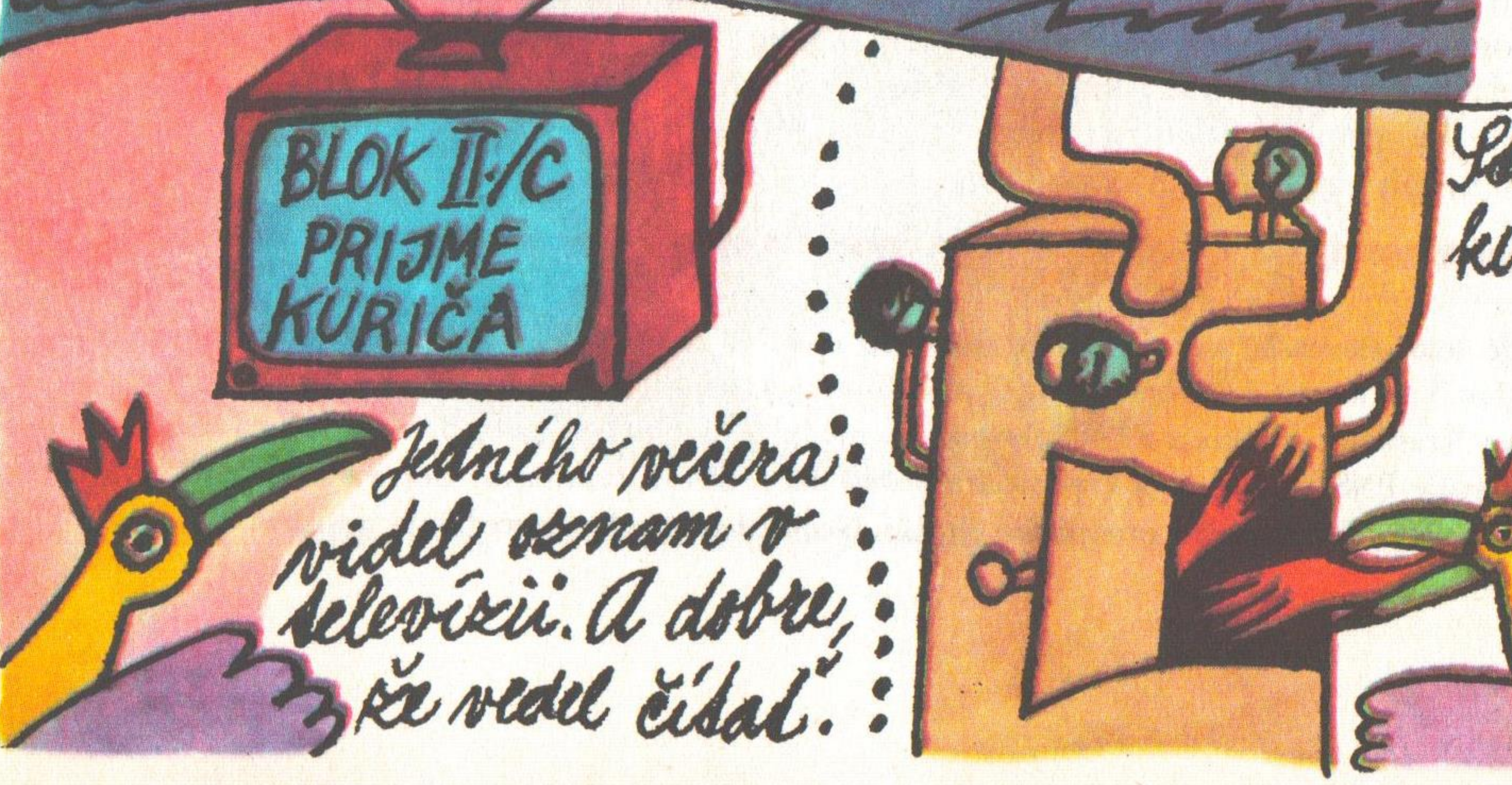
Indiáni pomenovali
po ňom Ohnivá
zem.

Ani na
diabolobých
ostrovoch sa
mu nepáčilo.

V moji
kapaloval
vojím
choostiskom
hviezdy na oblohe.

Jedného večera
videl ozenam v
televízii. A dobre,
že vedel čítať.

Idal sa
kuricóm.

Ke praxedniny
vozil deti na
výlety.

Naposledy bola na
výlete IV. C trieda ZŠ
Turčovky. Veľmi sa
im do páčilo.